Vārtajas pilskalns ar senpilsētu

Liepājas raj. Gaviezes pag.

6554

VKPAI Pieminekļu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. P30441-1 I

Vārtajas pilskalns
Grobiņas novads Gaviezes pagasts

Vārtaju pilskalns, 2 kilom uz vakareem no Virgas muižas.
Šeit ir bijusi vrena no sūprakām kuršu pilim, ap kuru salstas daudzi kaunkāa mineti notikumi. Pilskangs Utilis tur kādreiz noleetajis 6 vācu brunireckus. Pilskalns pāri par 30 metru augste un katla veidiņi būvets. Kalna vidū ietek avotiņš, kurš nekad neizsiksi. Kulturelais slānis vēl neizpētits, bet tas ir vairak kā 4 pēdas dziļš.

Mūsu pilskalni. *Ilustrēts Žurnals*. 1922.g. 15.novembrī. Nr.12.-11.lpp.

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. 71190-3 I

VALSTS KULTŪRAS PIEMINEKĻU AIZSARDZĪBAS INSPEKCIJA

Arheoloģijas pieminekļa apraksts

Nosaukums (literārais) Vārtājas pilskalns ar senpilsētu

(vietējais)

Atrašanās vieta Liepājas **rajons** Gaviezes **pagasts**

pie Kalneniekiem un Znotēniem

Bij. apriņķis un pagasts

Aizsardzības sistēma Valsts nozīme, Nr.1331.

Apraksts

Vārtājas pilskalnu apmeklēju īpašā pilskalnam veltītā braucienā.

Pilskalns labi eksponējas no Grobiņas – Priekules šosejas vecā tilta pār Vārtājas upi. Pie paša pilskalna nepieved nekādi ceļi vai takas, uz to nav nekādu norāžu ne pie šosejas, ne tuvāk pilskalnam, lai gan tas iekļauts daudzos tūrisma ceļvežos un aprakstos. Nezinātājam, nejautājot vietējiem ļaudīm, pilskalns varētu būt grūtāk atrodams.

Apmeklējuma brīdī daļa pļavas uz Z no pilskalna bija nopļauta, tāpēc aiztikt līdz pilskalnam no šīs puses nebija grūti. Nopļautajā pļavā kurmju rakumos konstatējams intensīvs kultūrslānis, kur atradu pāris ripas keramikas trauku lauskas. Pats pilskalns strauji aizaug ar lielu zāli, krūmiem un kokiem. Īsi pirms apmeklējuma bija nolijis lietus, tāpēc pilskalna apsekošana garajā zālē un krūmos nebija patīkama, lai gan zālē bija pilskalna apmeklētāju nedaudz iestaigātā taciņa. Patlaban arī kādreiz no apauguma brīvais plakums sāk aizaugt ar krūmiem. Pilskalna galvenajā valnī un gar malām ir vairāki nenovākti vētras nolauzti vai izgāzti koki. Gar pilskalna malu pret Vārtājas ieleju jūtami kara laika ierakumi; redzams arī nesenāko laiku pārrakums, ar kuru bija mēģināts nolaist pilskalna avotu plakuma malā. Pilskalna galvenā nocietinājuma grāvja ārmalā saauguši ķirši, kuros bija arī ogas.

Apmeklējuma datums 21.07.2005.

Ziņu sniedzējs, dzimšanas datums, dzīves vieta

Sastādīja: © J. Urtāns, 22.07.2005. **Paraksts**

(2)

VĀRTĀJAS PILSKALNS **Gaviezes pag. Grobiņas nov.**

Foto: Juris Urtāns. 2005.g. augusts

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. _____

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. P 29136 I

Vārtājas pilskalns un apmetnes
Grobiņas novads, Gaviezes pagasts

VĀRTĀJAS PILSKALNS UN APMETNES

Vēsture. Vārtājas pilskalns, saukts arī par Elkas kalnu, zināms vismaz kopš 20. gs. sākuma. To uzmērojis un aprakstījis E. Brastiņš.[1] Pilskalns nav arheoloģiski pētīts. Aizsardzības izrakumi 1963. gadā P. Stepiņa vadībā veikti Vārtājas upes palienē – uz A no pilskalna. Viņš konstatēja, ka te pastāvējusi plaša, ar 5.–13. gs. datējama apmetne. Uz Z no pilskalna atradusies senpilsēta, bijusi apdzīvota arī terase pilskalna A pakājē. Pilskalna un apmetņu teritorijas ilgstoši artas, vēlāk izmantotas ganībām. Mūsdienās pilskalna teritorija netiek saimnieciski izmantota, tas apaudzis kokiem un krūmiem, bet apmetne Vārtājas palienē tiek uzarta, tādējādi postot kultūrslāni un salīdzinoši sekli (līdz 0,3 m) esošās mītņu paliekas.

Izpēte. Vārtājas pilskalnā un apmetnēs veikti 20 urbumi ar ģeoloģisko zondi. Senpilsētas teritorijā – zemes mēlē starp Vārtājas senlejas krastu un dziļu gravu – iegūtie grunts paraugi liecināja, ka zem 0,3–0,4 m biezas jauktas zemes kārtas saglabājies neskarts kultūrslānis. Tā biezums 50 m attālumā no pilskalna ir ap 0,2 m, 100 m no pilskalna kultūrslāņa biezums sasniedza 1,4 m, bet 15 m uz Z no pilskalna arheoloģiskais kultūrslānis vairs netika fiksēts. Grunts paraugos daudz ogļu, keramikas drumslas, dedzis māls.

Pilskalna plakumā iegūtajos grunts paraugos vērojams, ka Z vaļņa pakājē zem velēnas kārtas seko ap 0,4 m biezs kultūrslānis, bet plakuma vidū izteikti viendabīgs, intensīvs kultūrslānis ar oglēm un deguša māla drumslām sasniedz 1,7 m biezumu. Pilskalna plakuma R malā zem velēnas, 0,35 m dziļumā, fiksēts akmeņu klāsts. Pārbaudot šo vietu ar dzelzs iesmu, atklājās, ka akmeņu segums konstatējams ap 4 m platā un ap 10 m garā joslā, kas orientēta Z–D virzienā. Urbumā iegūtajā grunts paraugā fiksēts kultūrslānis, kas sasniedz ap 2 m biezumu. Paraugā iegūtas ogles datēšanai. Interesanti rezultāti iegūti pilskalna A pakājes terasē. Tās vidusdaļā kultūrslānis ļoti neizteiksmīgs, savukārt terases Z galā tas sasniedz 0,95 m biezumu, bet D galā – pat 1,80 m biezumu. Terases A malā, grunts paraugā 0,60 m dziļumā, fiksēts 0,30 m biezs deguma slānis – iespējams, aizsargsienas paliekas. No visiem urbumiem paņemti ogļu paraugi datēšanai.

[1] E. Brastiņš. *Latvijas pilskalni. I. Kuršu zeme.* – Rīga: Vālodze, 1923. – 93.–94. lpp.

I.L.Virse, R.Ritums. Arheoloģiskie pētījumi Grobiņas novadā 2012.gadā. *Arheologu pētījumi Latvijā 2012.-2013.gadā.* Sastādītāji un redaktori J. Urtāns, I. L. Virse. Nordik, 2014. – 271.-272.[267.-273.]lpp.

2. att. Senpilsētas teritorija Vārtājas pilskalna A pakājes terasē un apmetne Vārtājas upes palienē skatā no ZA. (*R. Rituma foto.*)

Apmetne Vārtājas upes palienē, ap 300 m uz A no pilskalna, apsekota vizuāli, veikti urbumi ar ģeoloģisko zondi. Uzartajā tīrumā bija redzamas mītņu vietas, ko iezīmē māla krāšņu vai klona atliekas. Kultūrslānis tiek postīts, veicot dziļo aršanu. Grunts paraugos konstatēts, ka kultūrslāņa biezums sasniedz 0,9 m. Tajā daudz ogļu, degušu mālu. Kultūrslānis ievērojami intensīvāks un biezāks tuvāk pilskalnam, bet Vārtājas upes tuvumā tā pazīmes vairs nav saskatāmas. Teritorija, kur urbumos fiksēts kultūrslānis, aizņem vismaz 200 x 300 m lielu platību (2. att.).

Secinājumi. Vārtājas pilskalna komplekss, neraugoties uz ilgstošo saimniecisko darbību, saglabājies samērā labi. Izņēmums ir plašā apmetne Vārtājas upes palienē. Apdzīvotības intensitāte dažādās dzīvesvietas daļās bijusi atšķirīga, tomēr vērojama tendence, ka tā bijusi intensīvāka pilskalna tuvumā.

Medzes, Kalnmaļu (Mātras) un Vitku (Tāšu) pilskalnos un tīrumā uz D no Jāču senkapiem grunts paraugos, kas iegūti ar ģeoloģisko zondi, nepostītu arheoloģiski nozīmīgu kultūrslāni neizdevās fiksēt. Pārpurvota dīķa vietā uz Z no Jāču senkapiem tika iegūti paraugi putekšņu analīzēm.

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. p 28434-3 I

4. Vārtājas pilskalns
Liepājas rajons, Gaviezes pagasts

Vārtājas pilskalns atrodas Vārtājas upes labajā krastā, ap 0,5 km uz D no Grobiņas–Priekules šosejas, 300 m uz D no Kalnenieku mājām. Pilskalns ierīkots zemesragā, kas veidojies starp Vārtājas upes palieņu pļavām un tām paralēlu gravu. No dabas neaizsargātajā Z daļā kalna iedobais plakums, kura izmēri ap 80x70 m, aizsargāts ar diviem grāvjiem un atbilstošiem valņiem. Plakuma D daļā ir iespējamā kādreizējās akas vieta. Pilskalna DR pakājē atrodas ap 20 m garš dambis, kura nozīme nav tuvāk nosakāma. Uz Z un A no pilskalna atradusies vairākus hektārus liela senpilsētas vieta, kurā pārbaudes arheoloģiskajos

12. att. Vārtājas pilskalna novietnes shēma.

13. att. Vārtājas pilskalna plakums skatā no vaļņa.

izrakumos (vadītājs P. Stepiņš, 1963) konstatēja līdz 1 m biezu kultūrslāni, attiecināmu uz vidējo un vēlo dzelzs laikmetu. Vārtājas pilskalns saistāms ar 13. gs. Atskaņu hronikā minēto kuršu pili *Varchdach*.

Pēc: *Urtāns, Šnē, Asaris*, 1998, Nr. 48.

14. att. Skats uz Vārtājas pilskalnu.

15. att. Skats uz Vārtājas pilskalnu.

Teikas

Vārtājas pagastā ir kāds pilskalns, tur tagad izskatās skaisti. Paretam tur ir saauguši koki. Tur esot kādreiz nogrimusi pils.

LFK 1805, 5656. Pier. Osvalds Pinkovskis, 12 g. v.,
Liepājas Bunkas Purviņos ap 1947. g.

Kaut kur kādreiz dzirdēju, ka veci vīri runāja par Vārtājas pilskalnu. Tas atrodas Tadaiķu pagasta robežās un arī Vārtājas daļā. Dzirdēju, ka tur esot kādreiz bijusi pils, kas nogrimusi. Pilskalns ir diezgan stāvs un liels, tur arī esot atrastas senlietas.

LFK 1805, 14160. Pier. Alfrēds Pinkovskis, 16 g. v.,
Liepājas Bunkas Purviņos ap 1947. g.

Kalnā bija stalta pils. Latvijas pilskalni un to teikas. Sastādītāji J. Urtāns, I. Pīgozne, R. Treija, I. Vītola. - Tapals, 2008.
Noformēja J.Urtāns, 04.02.3009.

Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija

Valsts aizsargājama kultūras pieminekļa uzskaites dokumentācija

Kultūras pieminekļa teritorijas digitalizācija

Rīga 30. 12.2011 Reģ. Nr. 55

VKPAI Pieminekļu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. 101482 I

Vārtājas pilskalns ar senpilsētu

Grobiņas novads, Gaviezes pagasts, pie Kalneniekiem un Znotēniem

Valsts nozīmes arheoloģiskais piemineklis, valsts aizsardzības **Nr.1331**
Iekļauts Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā ar Kultūras ministrijas 29.10.1998 rīkojumu Nr.128

Kultūras pieminekļa teritorijas robeža

Pieminekļa teritorijas kopējā platība 12,1028 ha

Pieminekļa teritorijā ietilpst:

Zemes gabals vai daļa no tā	Zemes vienības kadastra apzīmējums	Platība, ha	Īpašuma nosaukums/ Īpašuma kadastra Nr.	Apgrūtinājuma kods
Zemes gabals	6456 005 0033	2,00	Īpašums „Vārtājas pilskalns" / kadastra Nr.6456 005 0033	7314010202
Daļa no zemes gabala	6456 005 0004	2,1126	Īpašums „Znotēni" / kadastra Nr.6456 005 0004	7314010202
Daļa no zemes gabala	6456 005 0028	0,6928	Īpašums „Upeslīčii" / kadastra Nr.6456 005 0028	7314010202
Daļa no zemes gabala	6456 005 0096	4,2377	Īpašums „Pagasta zemei" / kadastra Nr.6456 001 0293	7314010202
Daļa no zemes gabala	6456 005 0056	0,7595	Īpašums „Avotii" / kadastra Nr.6456 005 0008	7314010202
Daļa no zemes gabala	6456 005 0059	1,3452	Īpašums „Dančī" / kadastra Nr.6456 005 0027	7314010202
Daļa no zemes gabala	6456 005 0060	0,651	Īpašums „Bebri" / kadastra Nr.6456 005 0043	7314010202
Daļa no zemes gabala	6456 005 0032	0,2751	Īpašums „Krievi" / kadastra Nr.6456 005 0032	7314010202

Kultūras pieminekļa teritorijas robežpunktu koordinātas LKS-92 koordinātu sistēmā:

Nr.	X	Y	Nr.	X	Y
1.	263789.2009	338643.7535	12.	263346.7093	338815.2623
2.	263787.8887	338705.1242	13.	263343.8306	338794.6377
3.	263785.7250	338806.3200	14.	263349.0220	338774.2532
4.	263767.9240	338865.6330	15.	263369.8555	338758.9049
5.	263745.1619	338920.4470	16.	263398.7023	338740.4460
6.	263589.7135	338875.6061	17.	263434.9462	338720.6716
7.	263550.9579	339040.9922	18.	263476.7545	338703.6886
8.	263472.9858	339022.9914	19.	263547.5339	338692.8817
9.	263353.4101	338995.3859	20.	263610.0184	338687.5972
10.	263303.1815	338983.7900	21.	263723.3595	338636.3483
11.	263335.8302	338857.3831			

Pieminekļa teritorija noteikta ar precizitāti ± 1 m. Uzmērot dabā vai atklājot jaunas arheoloģiskas liecības, teritorija var tikt precizēta.

Kultūras pieminekļa novietne kartē:

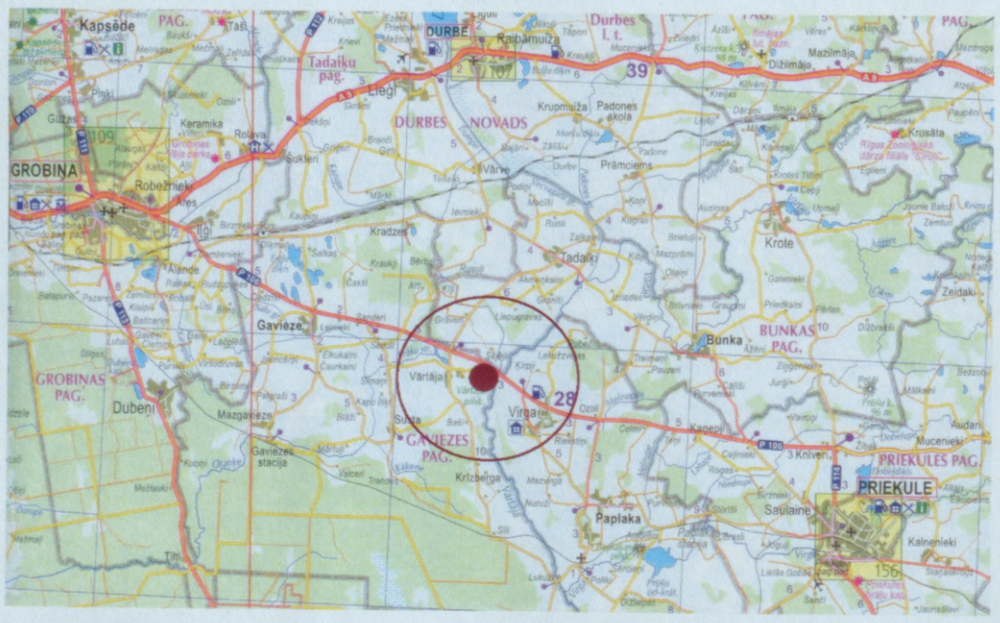

Kultūras pieminekļa teritorijas robežas digitālais plāns saskaņots VKPAI Kultūras pieminekļu uzskaites komisijā –
29. 12.2011 sēde, protokols Nr. 20 /2011, punkts Nr. 10

Teritoriju digitalizēja:

Ieņemamais amats	Vārds, Uzvārds	Datums	Paraksts
Arheoloģijas un vēstures daļas speciāliste	Egita Ziediņa	28.12.2011	

Pārbaudīja:

Ieņemamais amats	Vārds, Uzvārds	Datums	Paraksts
Arheoloģijas un vēstures daļas vadītāja	Sandra Zirne	28.12.2011	
Juridiskās un pieminekļu uzskaites daļas vecākā speciāliste	Simona Čevere	28.12.2011	

Kartogrāfiskajam materiālam izmantots
Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas grafiskie dati.
Ortofotokarte M 1:10 000, 2007-2008.g., © Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra;
Latvijas karte M 1:200 000, SIA „Karšu izdevniecība Jāņa sēta".

Liepāja
Gavieze

MĪTŅU SLĀŅI ZIEMEĻOS NO VĀRTĀJAS PILSKALNA.

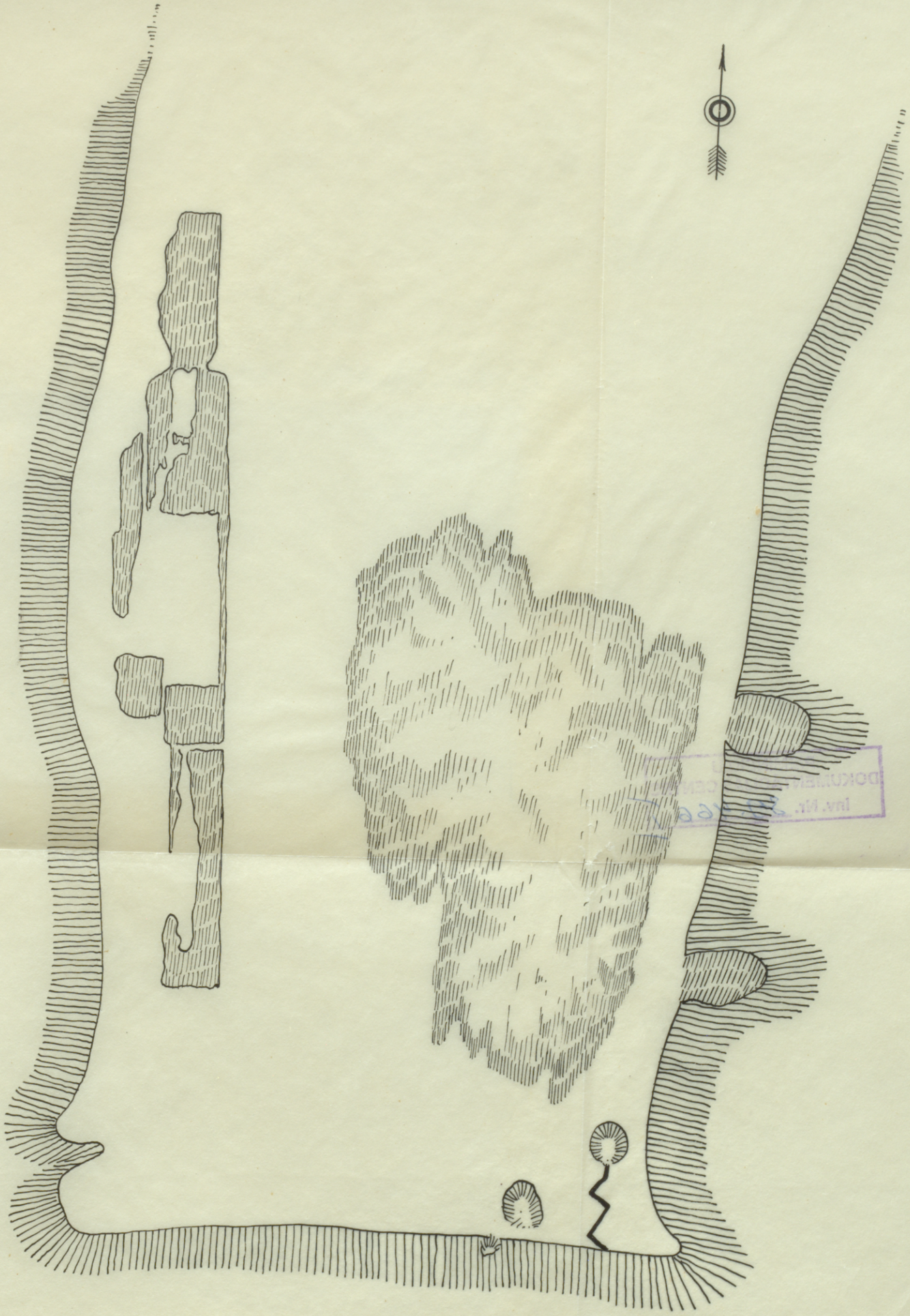

M-1:1000.

Liepaja
Gavieze

VĀRTĀJAS PILSKALNS

KARA LAIKA POSTĪJUMI UN NOGRUVUMI

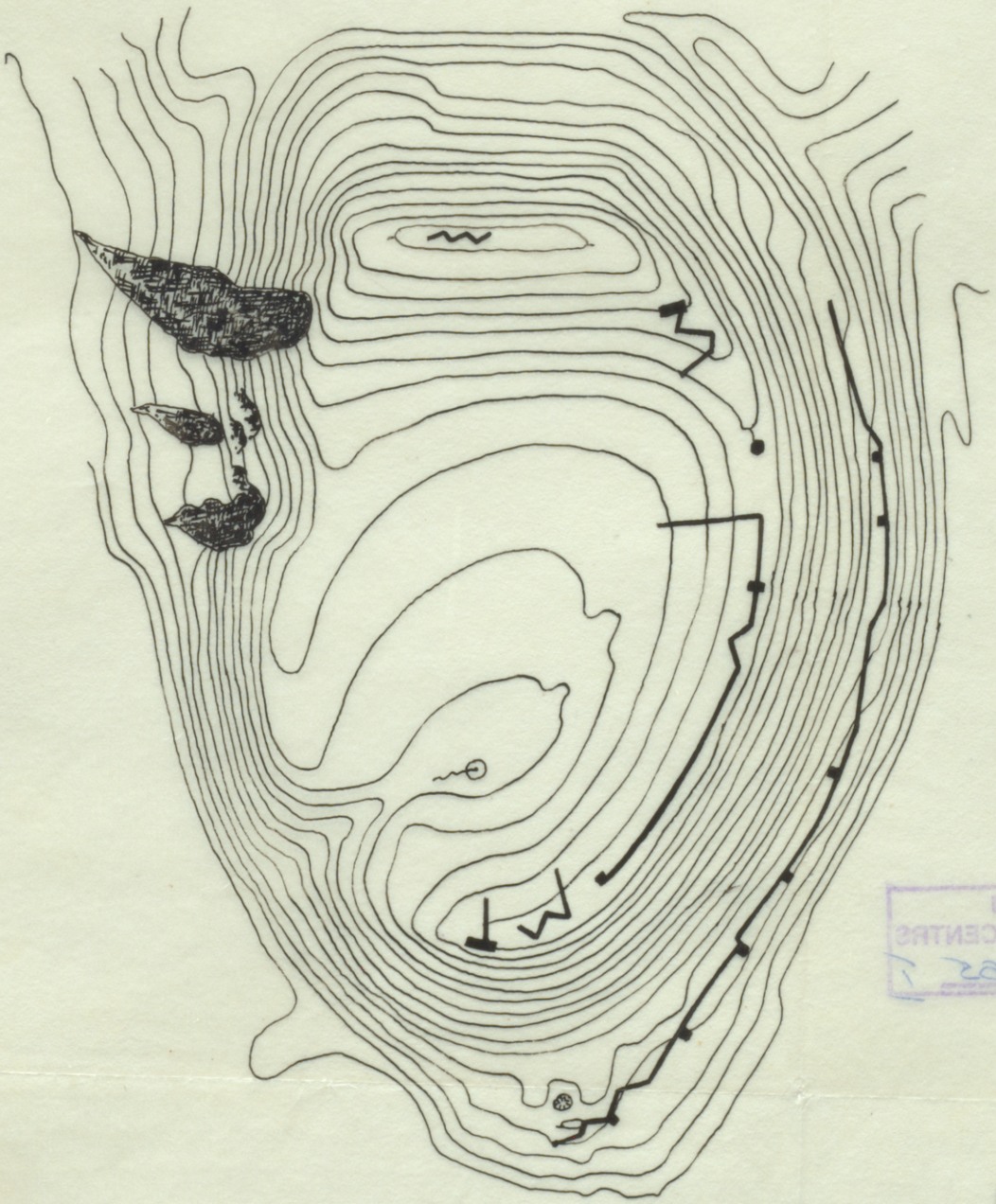

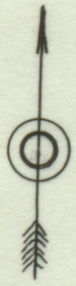

M-1:1000.

PIEMINEKLU
DOKUMENTĀCIJAS CENTRS
Inv. Nr. 29 465 T

561. Nr. 680 Vārtaja pilsk. – kp., Gaviezes ng.

Forma № 1

LATVIJAS PSR MINISTRU PADOMES KULTŪRAS UN IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU KOMITEJA

PIEMINEKĻU DOKUMENTĀCIJAS CENTRS
Inv. Nr. 41-205-21

Arh.

Vēsturiskā pieminekļa
PASE

№ pēc PSRS Ministru Padomes apstiprinātā saraksta
pēc Latvijas PSR Ministru Padomes apstiprinātā saraksta.

1. Pieminekļa apzīmējums un vietējo iedzīvotāju vidū lietojamais nosaukums.
Pilskalns - Vartajas Pilskalns - Elkas kalns.

2. Pieminekļa atrašanās vieta ar noteiktu topografiju, ēkām sīka adrese.
Vārtajas c. p. pie ap 300 m. dienvidaustrumos no Znotenu mājām un tikpat tālu no Liepājas-Priekules lielceļa, ietilpst kolchozā "Brīvība".

3. Notikums, kas saistīts ar pieminekli, ēkām un citiem veidojumiem, celšanas laiks un architekta vārds.
Notikums Vartajā pieminēts "Atskaņu Kronikā" 5760. - 5800. Valtera un Rapas 1936.

4. Noteiktās aizsargājamās zonas platība.
Aizsargājami pilskalns un tā ziemeļu priekšlauks, 8,5 ha kopplatībā.

8. Kam uzdota pieminekļa aizsardzība un uzraudzība. Ēkām — norādīt iestādi, kas tās lieto, kad noslēgts aizsardzības-nomas līgums, vai parakstīti aizsardzības noteikumi, kādiem mērķiem izlieto pieminekļa telpas un viņa tehniskais stāvoklis pases sastādīšanas laikā. Norādījumi par to, kas nepieciešams pieminekļa aizsardzībai.

Pilskalns atrodas kolchoza "Brīvība" teritorijā, Znotenu mājās atrodošā kolchoza lopu ferma pilskalnā gana lopus. Janoliedz lopu ganīšana un ziemeļu priekšlauka aršana, kur konstatētas mītņu paliekas.

9. Pieminekļa foto uzņēmums.

Foto uzņ. no ziemeļiem.

8. Kam uzdota pieminekļa aizsardzība un uzraudzība. Ēkām — norādīt iestādi, kas tās lieto, kad noslēgts aizsardzības-nomas līgums, vai parakstīti aizsardzības noteikumi, kādiem mērķiem izlieto pieminekļa telpas un viņa tehniskais stāvoklis pases sastādīšanas laikā. Norādījumi par to, kas nepieciešams pieminekļa aizsardzībai.

Pilskalns atrodas kolchoza "Brīvība" teritorijā, Znotenu mājās atrodošā kolchoza lopu ferma pilskalnā gana lopus. Janoliedz lopu ganīšana un ziemeļu priekšlauka aršana, kur konstatētas mītņu paliekas.

9. Pieminekļa foto uzņēmums.

Pilskalns priekšpusē no rietumiem.

8. Kam uzdota pieminekļa aizsardzība un uzraudzība. Ēkām — norādīt iestādi, kas tās lieto, kad noslēgts aizsardzības-nomas līgums, vai parakstīti aizsardzības noteikumi, kādiem mērķiem izlieto pieminekļa telpas un viņa techniskais stāvoklis pases sastādīšanas laikā. Norādījumi par to, kas nepieciešams pieminekļa aizsardzībai.

Pilskalns atrodas kolchoza "Brīvība" teritorijā, Znotenu mājās atrodošā kolchoza lopu ferma pilskalnā gana lopus. Janoliedz lopu ganīšana un ziemeļu priekšlauka aršana, kur konstatētas mītņu paliekas.

9. Pieminekļa foto uzņēmums.

Foto uzņ. no austrumiem.

CVVM. Piem. n. 67.

10. Piemineklja bibliografija.
A. Bīlenšteins Grenzen 219. l.p., "Atskaņu Kronika" Valtera un Rapas izd. 144.-145.l.p., Levis of Menars "Burgenlexikon" Rīgā, 1922., 121. l.p., E. Brastiņš "Latvijas pilskalni" I d. 93.-94. l.p.,izdota Rīgā 1922.

11. Kas un kad pasi sastādījis.
Liepājas novada pētīšanas muzeja direktors J. Sudmalis, 1951. g. 5. septembrī.

Zīmoga vieta

Par pases sastādīšanu atbildīgās personas paraksts

PAPILDU IERAKSTI

Piemineklja pārbaude, atzīmes par remontiem, jaunas publikacijas par pieminekli.

LPRRT Paraugtipografija, Rīgā 12014 1000

MKPZPP arhivs
Inv. №
P 388-2

Vārtajas pilskalns

– Gavieņes c. p., Zvotiņu un Kalnenieku māju tuvumā, Liepājas–Priekules ceļa labajā pusē, 27 km no Liepājas.

Pilskalns ierīnots uz zemes raga stays Vārtaju un avotainu gravu. Tai vietā, kur bijis savienojums ar apkārtējo līdzenumu, tas pārrakts 2 grāvjiem un uzbedumiem, otrs no tiem paceļas 10 m augstu. Gar pilskalna austrumnogāzi cēt terase

1963. gada vasarā Liepājas vēstures un mākslas muzejs P. Stepiņa vadībā veicis arheoloģiskos izrakumus senpilsētā pie Vārtajas pilskalna. Tā atrodas Vārtajas upes senlejā, apm. 100 m. no pilskalna. Senleja pirms bagarēšanas ~~parasti~~ bieži pārplūda, tādēļ senpilsētas pastāvēšana šinī vietā agrāk līnās neiespējama.

Izpētītās daļas virsējais slānis attiecas uz 11.–13. gs., bet ozīļākajā atrasts tūdējušu ~~plakanu~~ koku klāsts. Turpat iegūtais šķiltavakmens ļauj datēt koku paliekas ar 5. gs. Arheoloģiskie izrakumi šajā vietā tiks turpināti.

Vārtajas pilskalns
(arī Elku kalns)
atrodas Ganēzes c. p. l/k Būrība,
Znotiņu un Kalneniēku mājas, Liepājas
- Priekules ceļa labajā pusē 27 km
no Liepājas. Pilskalns 1961. gadā
norobežots dabā. Neraugoties uz
to, priekšpils vieta tiek apstrādāta.
Pilskalna pakājē atrodas putnu
vasaras mītnes, kas ri salauztas
un haotiski izsvaidītas. Par
nekārtībām šajā arheoloģijas pie-
minekli sagatavojams raksts
rajona izpildu komitejai.

Objekts pārbaudīts dabā 1966. ga-
da 25. maijā.

M. Apsīt

MKPZPP arhīvs
Inv.Nr.p.11160

Liepājas raj.
Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns

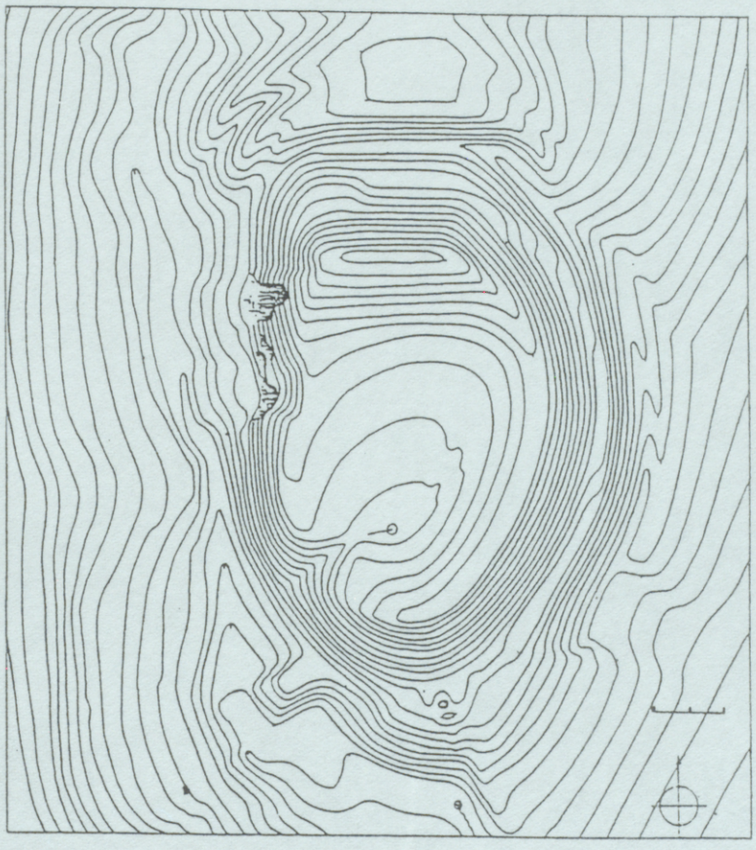

1.att. Vārtājas pilskalns (pēc: Brastiņš, 1923)
Fig.1. Hillfort Vārtāja

Vārtājas pilskalna (Liepājas raj. Gaviezes pag.) DR pusē norobežojošās gravas pilskalna pusē ir 20 m garš, 5 m augsts un pie pamatnes ap 10 m plats dambis (1.att.). Pretējā gravas pusē dambja paliekas nav droši konstatējamas. Domājams, ka ar dambja palīdzību uzstādināts ūdens, kas iztecējis no avota pilskalna plakumā. Iespējams, ka dambim bijusi arī cita nozīme, piemēram, kā ieējas vietai vai tilta pamatam. Vārtājas pils minēta 13.gs. rakstītajos avotos. Apmetne Vārtājas upes ielejā pie pilskalna, kur izdarīti arheoloģiskie izrakumi, datēta ar 9.-13.gs. *(Stepiņš, 1964).*

J. Urtāns. Senās hidrotehniskās būves pie Latvijas pilskalniem.// Lauku Vide '97. Zinātniski praktiskās konferences referātu materiāli. - Jelgava., 1997. - 26.lpp.

MKPZPP arhīvs
Inv.Nr.p-11912

Liepājas raj. Gaviezes pag.	Vārtajas pilskalns ar senpilsētu	Latvijas PSR arheoloģija. - R.,1974. - 140.,184.lpp.

Ar 2 spēcīgiem vaļņiem un terasēm nocietinātais kuršu Vārtājas pilskalns (t. s. Elkas), domājams, arī bijis apdzīvots minētajā periodā, jo pārbaudes izrakumos apmetnē pie pilskalna bez agrā feodālisma perioda celtnēm konstatēta kāda ar 5. gs. datējama konstrukcija.[32]

[32] Stepiņš 1964, 17. lpp.

Plašā senpilsēta atrodas arī pie viena no lielākajiem Dienvidkurzemes pilskalniem — Vārtajas pilskalna, kas minēts 13. gs. rakstītajos avotos. Liepājas muzeja aizsardzības izrakumos[19] noskaidrots, ka senpilsēta iesniegusies arī upes senlejā, kas rudeņos un pavasaros parasti pārplūst. Šeit izpētīta 327 m² liela teritorija. Senpilsētas mītņu slānis līdz 1 m biezs un tajā izšķirami 2 slāņi. Apakšējais slānis, šķiet, attiecas uz vidējo, augšējais — uz vēlo dzelzs laikmetu. Izpētītas vairākas apaļas krāsnis ar akmeņu pamatu un māla virsbūvi. Apbūve vairākkārt atjaunota. Dažādu ēku palieku vidū labāk iezīmējās kādas māliem apmestas 4,95 m garas degušas guļkoku celtnes kontūras. Atradumi — bronzas krustadata, bronzas stieņīša gals, tīklu gremdi un galodas — šo slāni ļauj datēt ar 11.—13. gs.

[19] Stepiņš 1964, 16., 17. lpp.

Vārtajas pilskalns *plsk, apm* — Liepājas r. Gaviezes cp. Izr.: P. Stepiņš 1963, Liepājas NM. Lit.: P. Stepiņš 1964; LKPS 561. D_3, D_4.

Stepiņš 1964 — P. Stepiņš. Liepājas novadpētniecības muzeja arheoloģiskie izrakumi 1963. gadā. — RT 1963, R., 1964.

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. p. 24275-3 I

1331. Valsts nozīmes **Vārtājas pilskalns ar senpilsētu** **Liepājas raj., Gaviezes pag., pie Kalneniekiem un Znotēniem**

VĀRTĀJA
(Wartagen)

SENĀKIE NOSAUKUMI. *Wartan, Warthayen, Wartha, Warta, Warchdach, Warrach;* latviešu val. – Elkas kalns, Vārtāje, Vārtāji.

ADRESE. Liepājas raj. Gaviezes pag., pie Znotēnu un Kalnenieku mājām.

NOVIETOJUMS. Vārtājas upes ielejas labajā krastā, ap 300 m uz dienvidiem no Kalnenieku mājām, ap 400 m uz austrumiem no Znotēnu mājām un ap 1 km uz austrumiem no bij. Vārtājas muižas.

VĒSTURE. Vārtāja bijusi ordeņa fogta pils. Saskaņā ar 1253. gada Kursas dalīšanas līgumu Vārtāju – kuršu pili un apkārtējās zemes ieguva ordenis. Vārtāja bija viens no senās kuršu Piemares zemes *(Bihaveland)* pilsnovadiem.

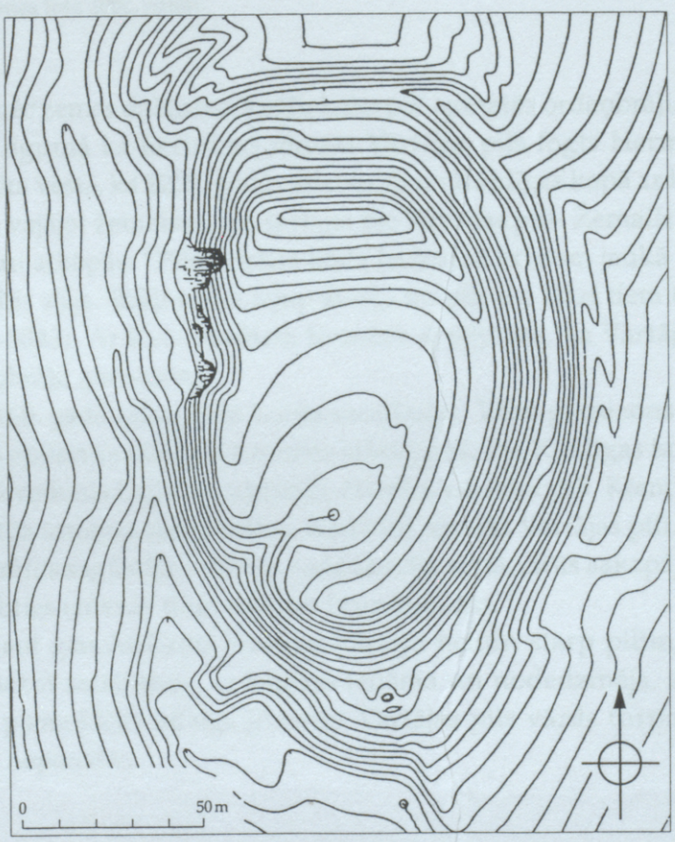

Vārtājas pilskalna plāns
(Brastiņš I)

Vārtājas pilskalns skatā no ziemeļaustrumiem
(A. Caunes foto 2002. gadā)

Drīz pēc zemes dalīšanas kuršu koka pilī apmetās ordeņbrāļi. Jau 1258. gadā kādā līgumā kā liecinieks minēts Vārtājas pils fogts Hermanis. Atskaņu hronika vēsta, ka 1259. gadā ordeņbrāļi no Kuldīgas kopā ar kuršu palīgspēkiem, vajājot žemaišus, tos sastapa pie Vārtājas pils. Žemaiši kaujā neiesaistījās un atkāpās: "Pils priekšā kādā laukumā brīnum jaukā zālājā kristīgie nu teltis slēja. Brāļi tūdaļ lejup skrēja no pils un līdzi tiem to ļaudis" (AH: 5039–5043). Ar šiem vārdiem hronists apstiprina, ka Vārtājas pilī atradies ordeņbrāļu garnizons.

1260. gadā sākās lielā kuršu sacelšanās. Vācu garnizons Vārtāju pameta. To apliecina tālākais hronista stāstījums. Pie Kuldīgas komtura ieradies kuršu vadonis Utilis un aicinājis vāciešus uz savu pili. Komturs līdzi Utilim nosūtīja astoņus ordeņbrāļus. Kad viņi ieradās Vārtājas pilī, kurši visus ordeņbrāļus sagūstīja – vienus sadedzināja sārtā, citus sakapāja ar zobeniem. Izglābties izdevās tikai vienam bruņiniekam.

Kaut gan Atskaņu hronika Vārtāju nemin starp pilīm, kuras vācieši, apspiežot sacelšanos, ar kaujām ieņēma un nodedzināja, arī šo pili droši vien piemeklējis līdzīgs liktenis. Vārtājas pils vārds turpmāk senrakstos vairs neparādās.

PILS APRAKSTS. Vārtājas upe, kas ir Bārtas pieteka, plūst pa ieleju – t.s. Vārtājas lanku. Tā ir 1–2 km plata, un vietām tās krasti paceļas līdz 40 m augstu. Vienā šādā augstienē ielejas labajā krastā paceļas Vārtājas pilskalns. Tas ierīkots uz zemesraga, kas izveidojies starp Vārtājas upi un avotainu gravu. Vietā, kur zemesrags savienojas ar apkārtējo līdzenumu, tas pārrakts ar diviem grāvjiem un to malās uzbērti divu uzbedumu valņi.

Pirmais valnis saglabājies tikai apmēram 1 m augstumā, jo ilgstoši postīts, arot apkārtējo tīrumu. Otrais – nepostītais valnis paceļas vairāk nekā 10 m augstu. Pilskalna plakums ir ap 5600 m^2 liels. Plakuma zemākajā vietā iztek avotiņš, kas pils iemītniekus jau senatnē apgādājis ar ūdeni. Šodien pilskalns ieaudzis kokos un krūmos, kaut arī vēl 20. gs. pirmajā pusē te bijis tīrums un ganības.

PĒTĪJUMI. 1) 1922. g. pilskalnu uzmērojusi E. Brastiņa vadītā ekspedīcija. 2) 1963. g. pie pilskalna esošajā pilsapmetnē pārbaudes rakumus veicis P. Stepiņš. 3) 2002. g. pilskalnu apsekojis A. Caune.

LITERATŪRA. *LUB I: 248, 329, 330; Bielenstein 1892; Arbusow 1901; Löwis Bglx 1922; Brastiņš I; Mugurēvičs 1998; Ose 2001a.*

PLĀNI. *Brastiņš I; Mugurēvičs 1998.*

ATTĒLI. –

A. Caune, I. Ose. *Latvijas 12. gadsimta beigu – 17.gadsimta vācu piļu leksikons.* – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2004. – 544.-546.lpp.

Izrakstīja: J. Urtāns, 20.07.2005.

Forma E-1

KPPP arhīvs
37 874-41

Arheoloģijas pieminekļa apraksts

Nosaukums (literārais) Vārtājas pilskalns ar senpilsētu

(vietējais) _____

Atrašanās vieta Liepājas **rajons** Gaviezes **ciema padome**

Kalnenieku **mājas**

Bij. apriņķis un pagasts Lp., Tadaiķu

Lietotājs, izmantotājs klh."Brīvība"

Aizsardzības sistēma LVKPS. 680.

Apraksts

Sakarā ar pazīstamo un bieži minēto Vārtājas pilskalnu atzīmējams, ka salīdzinoši nesen tā ziemeļu pusē, aiz grāvja, valņa nogāzē ierakta kokgriezuma norāde "Vārtājas pilskalns". Plakums acīmredzot ticis tīrīts, taču koku kaudzes nav novāktas. Nesaprotami patvaļīgi rakumi plakuma dienvidu daļā, iespējamās senās akas vietā, kas susināta izrokot ap 40 cm platu un 1 m dziļu grāvīti uz kalna rietumu nogāzi. Visā tā dziļumā izteikts kultūrslānis, apakšā ar oglītēm. Valnī pilskalna DA stūrī droši vien apkārtnes puikas izrakuši ap 1 x 1,5 m lielu, līdz 60 cm dziļu kvadrātveida "bunkuru."

Spriežot pēc pelnainās zemes, degušajiem akmeņiem un atrastās bezripas trauka augšmalas senpilsēta aizņēmusi ne tikai kopsaimniecības zemes ierīcības kartē izdalītajā platībā, bet arī ap 100 x 200 m lielu teritoriju aiz novadgrāvja (pilskalna DA pusē). Citviet senpilsētu neapstrādā, izņemot divus nelielus "Kalnenieku" piemājas lauciņus.

Apmeklējuma datums 06.06.91.

Ziņu sniedzējs, dzimšanas datums, dzīves vieta _____

Sastādīja: J.Asaris **Paraksts** _____

MKPZPP

19 91. g. « 8. » novembrī

R/a «Poligrāfists» Jēkabpils tip. Pas. 4937 3000 4 Apst. 85 30 10

Airpute - 5 - 2.20. Bārta - 2 - 7.80.

Liepājas apr. Tadaiķu pag.
Vārtājas (Elku) pilskalns
Znotēnu, Kalnenieku m.

Tp. E. Znotēns
E. Freimanis

- izgriezums no Brastiņa, 93.-94. gp., foto no BLX, S. 37. Nr. 8.
- dabas un kult. retumu lapa (sast. A. Ķempe)
- A. Gusara 1950 g. sastādita piemin. pase.

„Kalns notiek l/s izmantots, to izlieto kā ganības. Senais apcietinājums ierīkots starp neliela strauta gravu un 40 m augsto Vārtājas upes krasta nogāzi. Plakuma lielums 60 x 90 m. Z stūrī 50 m garš un 8 m augsts uzbedums. Aiz ūrēja 6 m dziļā grāvja vēl 2 uzbedumu paliekas, nas jau pa daļai noartas.

Kalns stīpri cietis Tēvijas karā, gar A un D malu tranšejas un bunkuri. Kāda dziļa bedre R nogāzē. Mītņu slānis jaukts."

foto

A. Gusars 1947 g. 28. VII

Liepājas raj. Gaviezes pag.	Vārtājas pilskalns	

Inv.Nr.102564
No DA

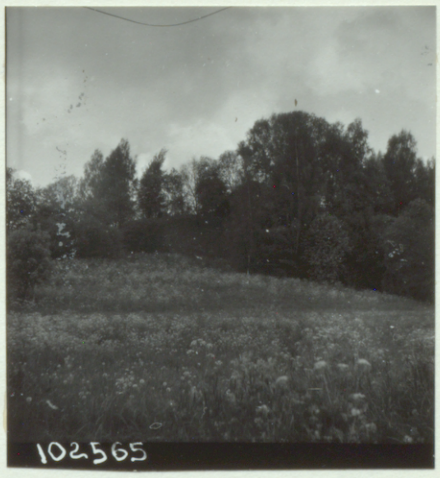

Inv.Nr.102565
No DA

Valnis
Inv.Nr.102566
No D

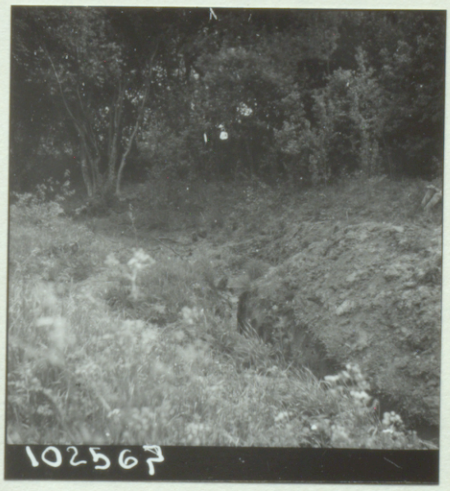

Postījums
Inv.Nr.102567
No R
6.06.91
Foto:J.Siatkovskis

R/a «Poligrāfists» Jēkabpils tip. Pas. 802 24000 I Apst. 86 19 02

Liepājas raj. Gaviezes pag.		

kolhozs "Brīvība" M 1:10000

1- Vārtājas pilskalns ar senpilsētu
2- Kaiju viduslaiku kapsēta (Kriša kalniņš)

R/a «Poligrāfists» Jēkabpils tip. Pas. 802 24000 I Apst. 86 19 02

MKPZPP arhīvs
Inv.Nr.p 9497

Liepājas raj. Gaviezes pag.	Vārtajas pilskalns	"Zvaigzne" Nr.5 1990.g.

Senvietas

kolhozā «Brīvība». Šis pilskalns ir viens no stiprākajiem seno kuršu pilskalniem, nocietināts ar vaļņiem un grāvjiem, vairākkārt pieminēts Livonijas Vecākajā Atskaņu hronikā. Attēlā: pilskalna vaļņu un grāvju josla.

VĀRTAJAS PILSKALNS

MEITU KAPI

(Atmiņu fragmenti)

... Bija aizritējuši jau daudzi gadi pēc kara, bet tas reižu reizēm sevi atgādināja. Strādāju toreiz Liepājas muzejā.

Kādā jaukā dienā Priekules meliorātoru priekšnieks Zēbergs pa tālruni ziņoja: «Atbrauciet! Drenu grāvjus rokot, pie Krotes Brūveriem kādā mazā ieplakā pamanītas senlietas.» Tūlīt aizbraucu, un atradums tiešām izrādījās neparasti interesants. Visas pazīmes liecināja, ka te ir bijusi sena upuru vieta — svētavots. Bez aprocēm, saktām un kakla gredzenu fragmentiem bija vēl dzīvnieku kauli.

Jāveic izrakumi! Racēji bijām trīs: bijušais muzeja direktors Jānis Sudmalis, muzeja mākslinieks Pāvils Lūciņš un es. Darbs labi veicās, un drīz vien avota vieta bija atsegta. Avota malā bija augusi egle, tur atradām čiekurus. Pie tās acīmredzot bija notikusi upurēšana. Sudmali atlaidām mājās, jo viņam bija tāls ceļš braucams ar motorvelosipēdu, no kura viņš nekad nešķīrās. Rakšanu cerējām drīz pabeigt divatā ar Lūciņu. Te pēkšņi mums, sparīgi rokot, lāpstas atsitās pret kaut ko metāliski cietu. Paceļot velēnu, ieraudzījām sešcollīgo lielgabala granātu, kas gulēja, slīpi ieurbusies pavisam sekli aizaugušā avotiņa staignajā zemē un nebija sprāgusi. Lūciņa lāpsta tikko neskāra tās kapseli. Saskatījāmies, un Pāvils klusi teica: «Re, cik tur trūka! . .» — «. . . ka mēs būtu uzlidojuši atmosfēras augstākajos slāņos,» es pabeidzu.

Dažus gadus vēlāk kopā ar bijušo Liepājas pilsētas mērnieku, pensionāru Augustu Porieti, aizbraucām uz Purmsātu Upes mājām uzmērīt pavisam neparastu pilskalnu kādas upītes līkumā. Otra tam līdzīga Latvijā nav. Tā nocietinājuma valnītis un grāvis bija tikko pamanāmi un varēja droši paredzēt, ka būtu izzuduši pie pirmā aruma. Tas bija uzmērojams ar precīzu instrumentu.

Mērnieks stāvēja pie teodolīta, bet es skraidīju pa upes krastu ar latu un ne uz vienas mīnas neuzkāpu. Šo māju saimnieka, kolhoza brigadiera, tēvs, ar izkapti kolhoza tīrumā rudzus pļaudams, bija uzkāpis uz mīnas . . .

Tāda, lūk, ir šī bijušā kara josla pie Priekules, kur Brāļu kapos vairāk nekā 20 000 kritušo. Šis rajons ir ļoti interesants visu laikmetu vēsturniekiem. Zeme gan te nav visai auglīga, un varbūt tieši tādēļ šis novads — Asīte, Nodegas — ir devis sevišķi izturīgus un drosmīgus revolucionāros cīnītājus (brāļi Herteļi, V. Štrauss). No šīs puses ir nācis izcils kultūras darbinieks, ārsts Ekšteins — Liepājas muzeja un teātra dibinātājs, kā arī Jānis Sudmalis. Kara brūces ir sadzijušas, un tomēr cilvēku te maz . .

Pirms atvadīšanās no Liepājas nolēmu izdarīt īsti vērienīgu pārgājienu gar Vārtajas upi uz austrumiem, kur frontes līnija bija kara pēdējā posmā.

Kāds no senatnes pētniekiem bija ieminējies, ka Atskaņu hronikā bieži minētais Vārtajas pilskalns atrodoties pie Vecvārtajas muižas. Maz ticams, tomēr pārbaudāms apgalvojums.

Dodos diezgan tālā pārgājienā. Izrādās, Vecvārtajas muižas vairs nav, bet tās vietā ir Zvārguļu mežsarga māja. No liela pilskalna nav ne vēsts, bet mežsargs Kučinskis ir īsts atklājums: ja arī ne gluži novadpētnieks, tad tomēr ļoti labs tuvākās apkārtnes pazinējs. Bez viņa mans pārgājiens būtu bijis gandrīz veltīgs, jo citu cilvēku tuvumā nav.

Kučinskis parādīja seno kapu kalnu, kur, smilti grābjot, atrastas 17. gs. senlietas. Daļa no tām nokļuvušas arī muzejā.

Vārtajas stāvājā krastā ir Asītes Gravenieku kuršu ugunskapi, kur arheologs Šturms 30. gados izdarīja nelielus izrakumus.

Apkārtnē ir daži par «Pilskalniem» saukti kalni bez nocietinājumiem, ko uzskata par senām patvēruma vietām daudzajos karos.

Ko gan varētu nozīmēt šis ne visai augstais pakavveida valnis pie upes? Seno kuršu nocietinājums tas nav. Tā varētu būt vienīgi vēlāku gadsimtu karaspēka nocietināta nometne. Arī tādu atrast nav slikti!

No Vārtajas augstā kreisā krasta, kur kuršu ugunskapi, atklājas pretējā krasta aina, kur uzmanību saista vecu lapu koku puduris. Tur nokļūt nav iespējams — Vārtaja diezgan dziļa.

— Vai tur ir kāda māju vieta? — prasu savam pavadonim, lai gan drupas nav redzamas.

— Nē, — viņš atbild, — mājas tur nav. To vietu ļaudis sauc par «M e i t u k a p i e m».

Kāpēc? To Kučinskis nezina.

— Lūk, tur, tai pussakritušajā būdā, vēl dzīvo vecenīte, — stāsta mežsargs, — dzīvo viena pati, neparko negrib atstāt savu dzimto ligzdu.

Arī šī māja ar tās vientuļo iemītnieci man nav aizsniedzama.

Atvados no mežsarga Kučinska un dodos mājup ar domu, kaut jel vairāk mums būtu tādu zinošu cilvēku kā viņš.

Mājās nekavējoties uzrakstu vēstuli Krotes ciema padomei ar lūgumu ievākt ziņas no veciem cilvēkiem par redzētajām senvietām.

Drīz pienāk vēstule glītā sievišķīgā rokrakstā, bez rakstītājas adreses, arī paraksts nav izlasāms. Tomēr esmu neizsakāmi priecīgs un pateicīgs rakstītājai, jo par Meitu kapiem vēstule satur īsu, tomēr izsmeļošu informāciju: tur apglabātas meitas, ko senos laikos piesmējuši svešzemju zaldāti. Nevarēdamas izturēt piedzīvoto apkaunojumu, viņas sadevušās rokās un ielēkušas Vārtajas atvarā.

Tālākais ir saprotams: viņas kā pašnāvnieces nav apglabātas iesvētītajā vietā.

Kaut jel varētu uzzināt, cik viņu bijis!

meklēšanas darbs prasīja gan bet lielas grūtības nesagādāja. bija zināms, ka muzeja bibliotē liela (folio) formāta grāmata par Z rijas karaļa Kārļa XII dzīvi. Ka kurš bijis Liepājas muzejā, ir a vecākais Liepājas skats no apm 1700. gada. Taş ņemts no šīs g tas. Ir zināms, ka Zviedrijas vald ieradies Liepājā 1701. gada ru apmeties tai pašā Kungu (tagad ta Sudmaļa) ielā, kur dažus g pirms tam nedēļu bija nodzīvoji Pēteris I. Tātad meklēsim ra Atradul Kārlis XII ir inspicējis tajā dislocēto karaspēka vienīb

Nu man ir pilnīgi skaidrs, k zīmē pakavveida zemes valnis V jas upes kreisajā krastā un ar cik seni ir Meitu kapi šīs upes l krastā, un beidzot — cik tālu pa sniedzas tautas atmiņa.

Atgādināšu, ka Turaidas R kaps ir tieši 100 gadu vecāks.

Zviedru karaspēku toreiz uzs par labāko Eiropā, bet ne jau tādēļ Kārļa XII karaspēku kriev mija 1709. gadā pie Poltavas sa ka zviedru zaldāti bija laupījuši kuršu meitām Vārtajā . . .

Manā atmiņā atausa kāds 1937 dā netālu no Krotes dzirdēts stāsts. Toreiz es veicu arheoloģ izrakumus Durbes Šilderu «Elkas nā». Apkārtējām mājām, kuru gajās ganībās senvieta atradās, kopīgs nosaukums — Elcenieki. šīs mājas es apstaigāju un ievācu par senvietu. Un, lūk, kādā no mājām to saimnieks pastāstīja nostāstu par to, ka viņa sencis rijā nositis «zviedru ķēniņieni Stāsts man likās pārāk dīvains tam veltītu kādu īpašu uzmanīb jau arī nebiju kriminālmeklētājs. T vēl gluži labi atceros un tikai saprotu pirms 50 gadiem dzi nostāstu, kas saglabājies tautas a un pauž tautas attieksmi pret s jiem zaldātiem, no kuriem bija n piedzīvot vienu otru smagu pā bu.

Māju saimnieks vēlā rudenī nājis rijas krāsni. Ienākusi «zv ķēniņiene» un apsēdusies pie k pasildīties. Iesnaudusies. Saim sameklējis rungu un nositis « ņieni». Līķi turpat pie rijas ap bet zobenu, kas tai bijis pie sā paturējis kā relikviju. (Ir ļoti i jams, ka šis zobens glabājas LPSR tures muzeja fondos.)

Kāpēc saimnieks zviedru zal virsnieku noturēja par sievieti? mā, tādēļ, ka viņam atbilstoši t modei bija bize. Zemnieku vīriešu bizēs nepina.

60. gados Vecpils Ķieģeln dzirdēju nostāstu, ka Elkas gravā brājā ar visu karieti nogrimusi zv ķēniņiene.

Fantastikas elementi ieviesušie vien vienkāršo zemnieku, bet pat lotu ļaužu domāšanā. Tādi ir no un ticējumi par zviedru un f karaspēka atstātajām naudas t mūsu novadā. Tiem tic vēl mūsd radio un televīzijas ļaudis.

Gribu aicināt Krotes ciema siev dot savu ieguldījumu Kultūras dā — uzmeklēt Meitu kapus tajas upes labajā krastā nepiln lometru no bijušās Vecvārtajas skaitīt, cik dižkoku aug mir koku pudurī (varbūt tas dos i ju noteikt, cik bojāgājušo meiteņ ir apbedīts). Varētu to vietu u un uzstādīt kādu piemiņas zīmi, savā laikā izdarīja dzejnieka J. P dzīvesbiedre pie Turaidas R kapa.

PĒTERIS ŠTE
vēsturnieks arhe
Stepiņi

AUTORA

MKPZPP arhīvs
Inv. Nr. p 2600

Liepājas raj. Gaviezes c,	Vārtajas pilskalns	"Komunists" Liepājā 30.06.87.

472 Komunists Liepājā 13 01 ИЮН 1987.

Stādīju ieviņu

Nr. 6. (59.)

«Optimistu pulks», kas viņi tādi ir?

Liepājas pusei raksturīgs, pavēss vasaras rīts. Pie Novatoru kluba sapulcējusies neliela ļaužu grupiņa, cilvēku divdesmit. Tūlīt pat pieripojušais autobuss aizved viņus pa Priekules šoseju Gaviezes virzienā. «Optimistu pulks» — dabas un kultūrvēsturisku vietu kopēji. Tā stāv rakstīts gan viņu vizītkartē, gan karogā, kuru, izkāpis no autobusa, pašā augstākajā vietā pacel pulka organizētājs Oļģerts Piķelis. Seko pāris minūšu garš stāstījums par Vārtājas pilskalna vēsturi. Novadpētnieks Staņislavs Korklišs, jau vairākas dienas iepriekš izpētījis visai paskopās vēsturiskās ziņas par šo pusi, tagad dara tās zināmas pārējiem. Drīz vien sāk zibēt cirvji, ierūcas motorzāģis. Pilskalna sakopšanas talka ir sākusies. Tiek cirsti krūmi, arī viens otrs itin pamatīgs sauss vai satrunējis koks.

Katrs strādā, cik vēlas, cik spēki atļauj, jo ne jau visi talkas dalībnieki ir pašos zaļoksnējākos gados. Jaunākajam nebūs vairāk par divi, bet vecākajiem gadu skaits iesniedzas septītajā desmitā. To, ka pilskalnā talka, nav laiduši gar ausīm arī daži vietējie — Gaviezes ciema ļaudis. Līdzi visiem strādā un pusdienlaikā ar brīnišķi gardu lauku maizi talciniekus cienā Gaviezes astoņgadīgās skolas skolotāja Alma Kāle. Vienā no stāvākajām pilskalna nogāzēm, savukārt, rosās čalojošs jauniešu pulciņš — LLMV pirmā kursa audzēkņi. Viņu uzdevums — uzstādīt kokā grebto, apmēram divus metrus augsto uzrakstu «Vārtājas pilskalns», ko izgatavojis koktēlniecības nodaļas audzēknis Māris Dambergs. Lai nezinātājs redz, ka tas nav vis kāds nejaušs šļūdoņa ceļā sāņus pasprucis paugurelis, bet pilntiesīgs kuršu pilskalns. Kad nocirsto krūmu un zaru kaudzei vairs ne pāri redzēt, kad no brikšņiem attīrīta skatu vieta pret dienvidu pusi un, pastiepjoties pirkstgalos, šķiet var saskatīt «leišu zemes» malu, ieskanas dziesma. Gaviezes ciema kultūras nama kora «Gavieze» latviešu tautasdziesmu vācele ir vaļā. Viena no kora dziedātājām stāsta, kā te piecdesmitajos gados svinēti Jāņi — ar dziedāšanu, dancošanu un R. Blaumaņa «Skroderdienu Silmačos» spēlēšanu. Arī toreiz, pirms svētkiem, vietējie ļaudis sarīkojuši nelielu talku, lai savestu pilskalnu kārtībā. Bet ar gadiem jau viss aizaug. Tāpēc reizi pa reizei jāgriežas atpakaļ — atpakaļ savā pagātnē. Lepna un droša var būt tā vieta, kurā atrodas kāds, kas zina griezties. Griezties pats un griezt citus, jo citādi jau nemaz nevar.

Rast domubiedrus — tas varbūt nemaz nebūtu tik grūti. Bet noorganizēt transportu, sagādāt visam «Optimistu pulkam» darbarīkus (maigākām rokām pat darba cimdu netrūka) — to spēj un prot Oļģerts Piķelis. Ir nākotnes plāni, ir arī jau padarīti labi darbi. Pagājušā gada decembrī Jūrmalciemā uzstādīts piemiņas akmens koktēlniekam Miķelim Pankokam. 25. jūlijā, kad kalendārs vēstīs Jēkabus, iecerēts Jūrmalciemā atklāt piemiņas plāksni rakstniekam Jēkabam Janševskim. Un Durbes kaujas vieta? O. Piķelis domā, ka tā būtu pelnījusi veselu ansambli.

Pirms došanās mājup vēl palūdzu «Optimistu pulka» vadītāju dažos vārdos raksturot savus darbības principus.

— Nav mums nekādu štatu, nav stingri izveidots kolektīvs. Es gan ļoti gribētu, lai būtu kaut neliels kodoliņš, jo vienam noorganizēt pasākumu nav viegli. Tas prasa zināmu sagatavošanās periodu.

— Jums te ir sava atribūtika — karogs, vizītkartes, pilskalna maketa fotogrāfijas. Kas to visu ir gatavojis?

— Pilskalna maketa fotogrāfijas izgatavoja pilsētas Vēstures un mākslas muzeja darbinieki. Mūsu emblēmu zīmēja un karogu darināja Kultūras nama mākslinieks A. Gēcis. Viņus visus mēs uzskatām par «Optimistu pulka» dalībniekiem.

— Kādus cilvēkus pulcē «Optimistu pulks»? Jūs, piemēram, esat te kopā ar visu ģimeni.

— Sajā izbraukumā aicināju cilvēkus, kurus ,ats personīgi pazīstu. Viņi savukārt aicināja tālāk — savus draugus un paziņas. Rezultātā — pilns autobuss. Gaidīti ir visi, kurus interesē mūsu novada ievērojamas vietas, kuri vēlas brīvdienu pavadīt svaigā gaisā, pastrādāt, atpūsties.

— Vai vienmēr jums ir izdevies savas ieceres sabalansēt ar iespējām?

— Vienīgais pasākums, no kura pagaidām nācies atteikties, bija Kazdangas parka sakopšana. Plānojām izbraukumu uz divām dienām ar naktsguļu teltīs, nelielu ekskursiju pa Aizputes pusi. Bet, tā kā sanāca pamaz cilvēku, bijām spiesti no šī brauciena atteikties.

— Un kāda ir jūsu, t. i., līdera loma «Optimistu pulkā»?

— Protams, ka «Optimistu pulks» — tas nevar būt viens cilvēks. Ir taču jābūt kādam, kas sakustina, iedvesmo pārējos. Visi tie cilvēki, pie kuriem esmu griezies, ir par, visi jau sen ir kaut ko līdzīgu cerējuši, zinājuši, gribējuši. Tāpēc man patiešām ir milzīgs gandarījums, ka esam ko panākuši, ka ledus ir sakustējies.

— Paldies par sarunu un, lūdzu, pieskaitiet arī mani «Optimistu pulkam».

Vārtāja

Vārtājas jeb Vārtagas upe, Bārtas ieteka, kuru savā 1923. gadā izdotajā grāmatā «Latvijas pilskalni» mīn Ernests Brastiņš, dodas no ziemeļiem uz dienvidiem pa krāšņu ieleju, sauktu par «lanku». Vārtājas lanka ir 1—2 kilometrus plata, un tās krasti kādreiz bijuši līdz 40 metru augsti, biezi apdzīvoti un ļoti augligi. Tanī vietā, kur lielceļš, no Virgas muižas uz Grobiņu vezdams, paceļas Vārtājas lankas labajā krastā, pa kreisi aiz Kalnenieku mājām redzams varens kalns, saukts Elkas. To redz jau iztālēm, un ir sajūta, ka tas ir visas pārredzamās apkārtnes valdnieks. Nav šaubu, ka šī vieta ir senais Vārtājas pilskalns, kurš 13. gadsimta Deitleba Alnpekes «Rīmju hronikā» saukts «Varchdach» un «Varrach».

Vārtājas pilij pieder liela loma Kurzemes vēsturē. Starp citu, pēc Durbes kaujas 1260. gadā, kurši saceļas pret ordeni un Vārtājas pilskungs Otulis (Utilie), kā to stāsta jau minētā «Rīmju hronika», ar meliem un viltu ievilina pilī astoņus ordeņa brāļus un tos nonāvē. Hronika vēsta:

«Nu gadījās kāds negants kūrs,
Kam prāts bij' pārgalvīgs un sūrs,
Kam sirdī naids un sašutums.

* * *

Ar nodevīgu prātu jāja
Tas Kuldīgā pie komtura.
Viņš vārdā saucās Utilis
Un neuzticams bija šis.»

Pārliecinājis Kuldīgas komturu, ka gan pats, gan viņa sieva un bērni ir īsteni kristieši un ka piedalīties tanī lietā, ko pasākuši kurši, viņi netaisās, Utilis lūdz piešķirt atbalstu. Uz Vārtāju dodas astoņi ordeņa brāļi. Tālākais jau ir zināms:

«Tie jāj par labu kristīgiem
It steidzīgi uz Vārtājiem
— Tā kāda pils tiek nosaukta.
Bet drīz vien viņus saņēma
Tur neģēligā kārtā ciet.
Un neļāva vairs projām iet
No turienes ne šā, ne tā.
Tad ugunskurā sakurtā
Tie tūdaļ dažus brāļus lika,
Kas lieşmās nonāvēti tika.
Cits kļuva sacīrsts gabalos,
Lai Dievs pie sevis neņem tos.»

Tāda nu ir vēsture. Savukārt kāds nostāsts vēsta, ka senāk pilskalnā esot bijis caurums. Reiz tani iesvieduši kokus, bet pa nakti tie bijuši atkal izmesti laukā. Bez tam pastāv hipotēze, ka Vārtāja varētu būt vienīgā vieta Kurzemē, uz kuru varētu zīmēties tā dēvētā Anggara dzīves aprakstā 853. gadā minētā pils, jo vienīgi šo pilskalnu varēja aizstāvēt aprakstā minētie 7000 karotāji. Vārtājas pilskalna plakums vien ir vairāk nekā 5600 kvadrātmetru liels. Vēsturiskie avoti liecina, ka Vārtājas apkārtnē cilvēki dzīvojuši jau vidējā dzelzs laikmetā, t. i., mūsu ēras pirmā gadu tūkstoša otrajā pusē. Mūsdienās izrakumus pilskalnā 1963. un 1964. gadā veicis arheologs A. Vasks. Ar šo novadu saistās arī vairāki interesanti notikumi kā pagājušajā gadsimtā, tā arī jaunāki. Tie saistās gan ar jaunstrāvnieku kustību, gan Lielā Tēvijas kara pirmajām dienām. To izpēte un apzināšana turpinās.

N. KARKLS
R. Pikeļa foto

Liepājas raj. Gaviezes c.p.	Vārtājas pilskalns	MKPZPP arhivs nv. Nr. 35.261 9479

Kārļa Muzejs
Kārļa Muz. eksped. darbā uz pilskalna Vārtaju

R 3581

R/a «Poligrāfists» Jēkabpils tip. Pas. 802 240 0 1 Apst. 86 19 02

Liepājas raj. Gaviezes pag.	Vārtājas pilskalns	

DOKUMENTU GLABĀTUVE
Inv.Nr. 89.817 I

Liepājas raj. Gaviezes pag.	Vārtājas pilskalns	KM Inv.Nr. 32384 32385 KPPP arhīvs Inv. Nr. 57.167-2_I

R/a «Poligrāfists» Jēkabpils tip. Pas. 802 24000 I Apst. 86 19 02

Liepājas raj. Gaviezes pag.	Vārtājas pilskalns	KM inv.Nr. 32381, 32383 Inv. 37.164-21

Plakums un valņi

R/a «Poligrāfists» Jēkabpils tip. Pas. 802 24000 I Apst. 86 19 02

MKPZPP arhīvs
Inv. № 1414
3230-5 I

Vārtājas pilskalns

Liepājas raj. Gaviezes c.p. 1/a Brīvība, agr. Gaviezes pag.

Šis, viens no varenākajiem kuršu pilskalniem ir arī viens no vismazāk apaugušajiem. Pilskalna valnī A pusē kara laika tranšeja. Pilskalnam dienvidos - dambja paliekas. Neposta. Pilskalnu sauc arī par Elka kalnu. Tam ziemeļos un , kas sevišķi īpatnēji, arī austrumos, Vārtājas palienē, apmetne. Te P. Stepiņam bija pārbaudes izrakumi. Apmetni posta arot. Tuvākās mājas uz Z no pilskalna - Kalnenieki.

27. 08. 79.

A. Vasks

Liepājas raj. Gaviezes c.p. 1/a Brīvība, 1. lapa

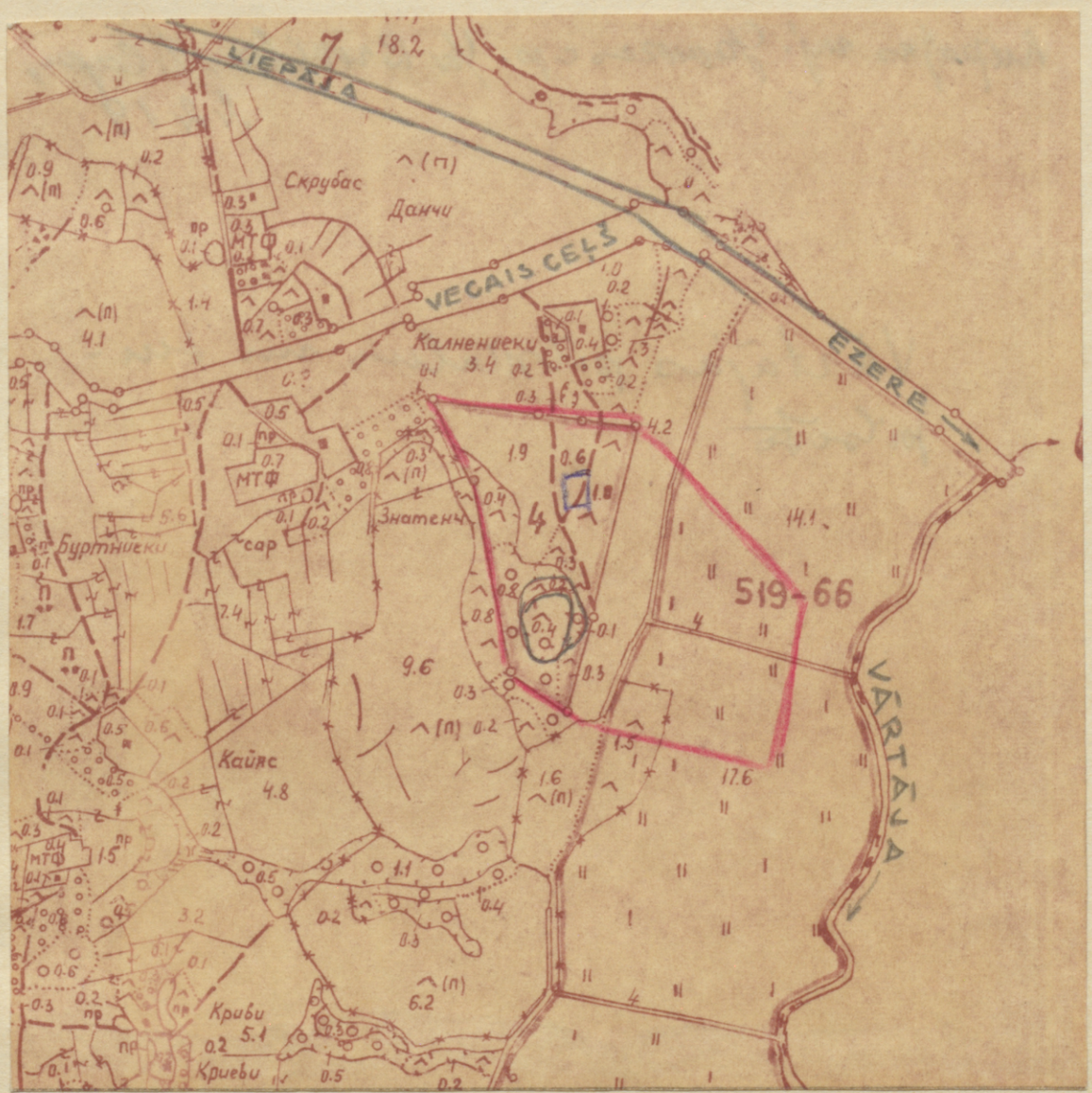

Vārtājas pilskalns un senpilsēta

TADAIĶU (VARTAJAS) SENPILS 3

Sitzungsberichte der Gesellschaft für Geschichte ...
(u. Altertumskunde zu Riga des Ostseeprovinzen Russlands) 1914./-1921/
K. Löwis of Menar Die Wallburgen Alt-Livlands

(168.- 198. lpp.)

VB
B9

6) [Livland]-es senpiļu analīze (to tipi; īpatnības);
to vispārīgs raksturojums; bibliogrāfija; folklora;

7) T. senpils atnašanās vietas novāde (196. lpp.);

4

„Elkas“ pie Vārtajas muižas

69 kilometri no Veckuldīgas pilskalna; acimuts 213°

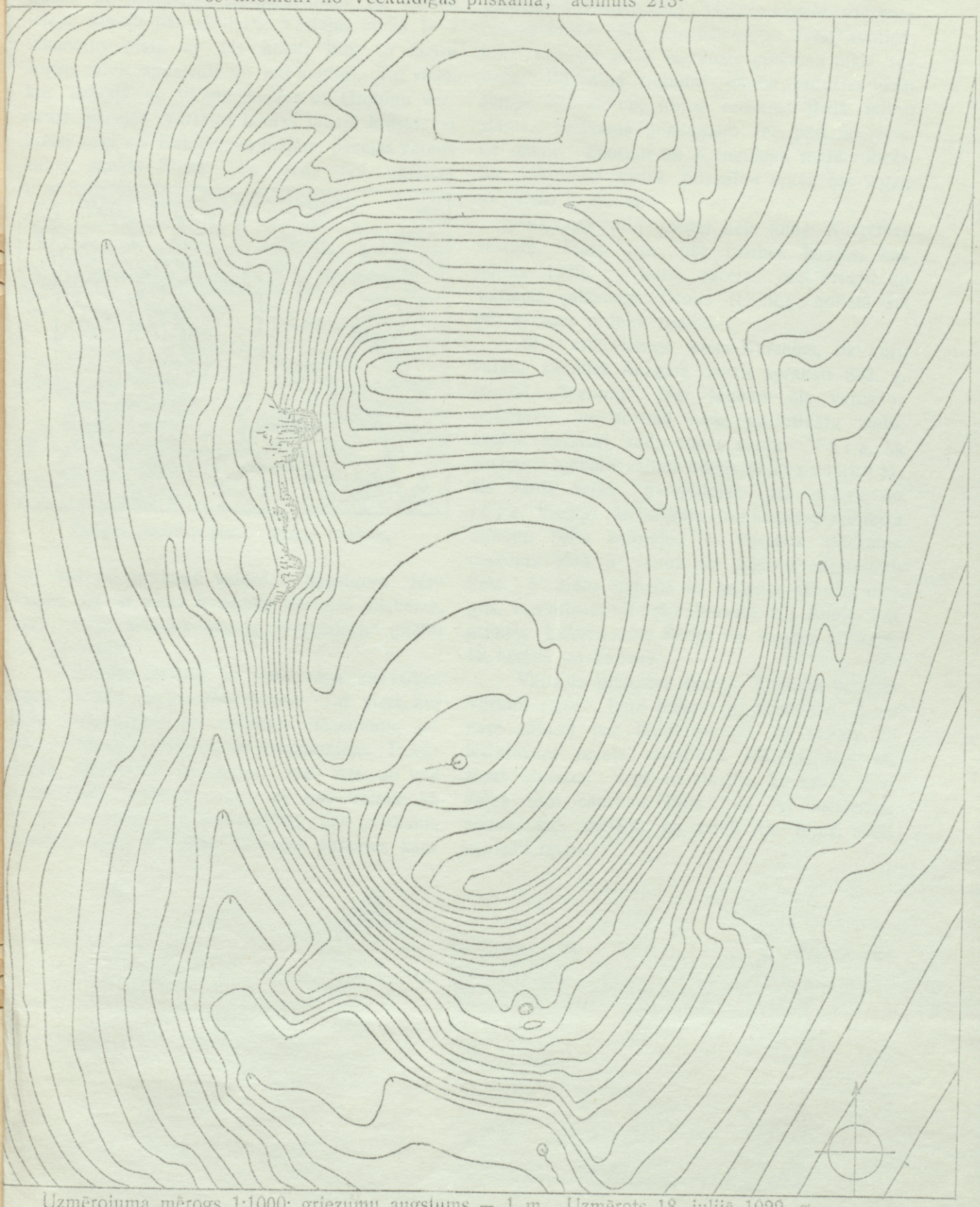

Uzmērojuma mērogs 1:1000; griezumu augstums = 1 m. Uzmērots 18. julijā 1922. g.

Vārtajas jeb Vārtagas upe, Bārtas pieteka, dodas no ziemeļiem uz dienvidiem pa krāšņu ieleju, sauktu par „lanku“. Vārtajas lanka 1—2 kilometru plata un tās krasti līdz 40 metru augsti, bieži apdzīvoti un ļoti augligi. Taī vietā, kur lielceļš no Virgas muižas uz Grobiņu vezdams paceļās Vārtajas lankas labajā krastā, pa kreisi roki aiz Kalnenieka mājām, paceļas varens kalns, saukts Elkas. To redz jau notālēm

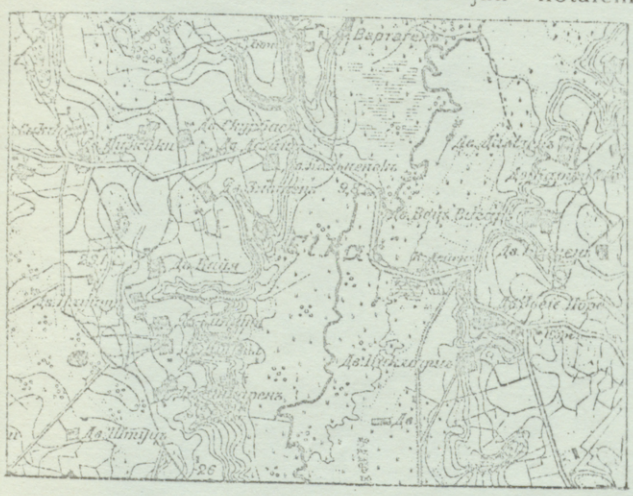

Vārtajas apkārtnes plans. Mērogs 1 : 42000.

un viņš ir apkartnē valdošais augstums. Nav šaubu, ka šī vieta ir senais Vārtajas pilskalns, kurš rimju kronikā saukts „Varchdach“ (5029) un „Varrach“.

Pilskalns ierīkots uz zemes raga, kas radies starp Vārtaju un avotainu gravu. Taī vietā, kur bijis savienojums ar apkārtējo līdzenumu, tas pārrakts diviem grāvjiem un uzbedumiem. Priekšējais uzbedums un grāvis tiek arts un vāji uzglabājies, turpretī otrs paceļas vairāk kā 10 metru augsti un maz postīts. Gar pilskalna austrumnogāzi ir terase, uz kuŗas pasaules kaŗā ierīkoti vācu ierakumi. Ierakumiem izlietota arī plakuma austrummala. Plakums iedobts lēzenas bļodas veidā. No zemākās vietas izverd avotiņš, kuŗš rietuma pusē izgrauzis plakuma malā sev ceļu. Pilskalna rietuma sānos radušies daži zemju nobrukumi, kuŗos redzams dziļš mitņu slānis. Pilskalna plakumam iet pāri no ziem. uz dienv. Znotiņu un Kalnenieku māju robeža. Šie saimnieki senāk pilskalnu aŗuši, bet tagad to izlieto ganībām.

Vārtajas pilij pieder liela loma Kurzemes vēsturē. Starp citu, pēc Durbes kaujas, kas notika 1260. g, kurši saceļās pret ordeni un Vārtajas pilskungs Otulis (Utilie) nolietā šaī pilī astoņus ordeņa brāļus.

Ši ir arī vienīgā vieta Kurzemē, uz kuŗu varētu zīmeties Ansgara dzīves aprakstā 853. g. minētā „Seeburg“. Bez šaubām šis vārds ir tulkojums un nozīmē kādu apcietinātu vietu, sauktu kursiski kādā ūdens vārdā. V ā r a, kā zinams ir senbaltu valodā ūdens (v ā r a v ī k s n a); šis vārds velāk pārveidojās par m ā r e un j ū ŗ a. Vienīgi šo pilskalnu var aizstāvēt aprakstā minētie 7000 kaŗotāju, jo Vārtajas pilskalna plakums vien ir vairāk kā 5600 kvadratmetru liels. 5 dienu gājienā no šejienes atrodas otra pils, kas minēta taī pašā aprakstā, t. i. Apule, kas atrodas Lietavā starp Šarķu un Apules sādžām, 12 verstis no Skodas.

Vārtajas pilskalns skaitās Tadaiķu pagasta Vārtaju „galā“, kuŗā ietilpst 20 saimnieki. 5 no tiem saucas par ķoniņniekiem, to starpā arī Kalninieku vecais saimnieks Māraks, kas šīs ziņas sniedza. Viņš arī stāstija, ka senāk pilskalnā esot caurums bijis. Ja tur iesvieduši kokus, tad, melšot, pa nakti tie bijuši atkal izsviesti laukā.

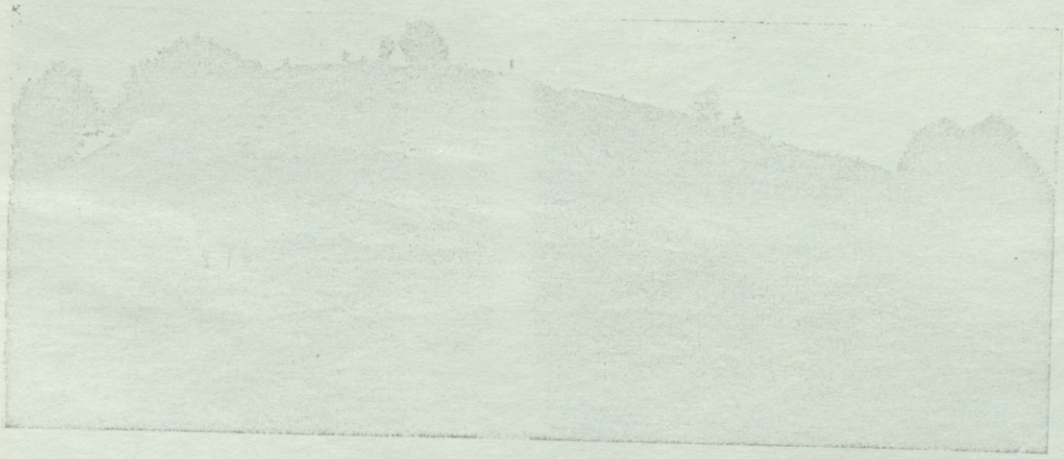

Vārtajas „Elkas“ no austrumu puses.

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. p. 25619 I

1331.	Valsts nozīmes	Vārtājas pilskalns ar senpilsētu	Liepājas raj., Gaviezes pag., pie Kalneniekiem un Znotēniem

14) W a r t a c h der Reimchronik unter N o d a g g e n, Beihof Wartajen, beim Leijeneek – Gesinde.

K.v. Lövis of Menar. *Burgenlexicon für Alt-Livland.* - Riga: Aktiengesellschaft Walter & Rapa, 1922. – S. 35.

Izrakstīja J. Urtāns
25.01.2006.

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. p.25058 I

1331.	Valsts nozīmes	Vārtājas pilskalns ar senpilsētu	Liepājas raj., Gaviezes pag., pie Kalneniekiem un Znotēniem

8) W a r t a, jetzt Wartajen, ehemals Beihof von Krons – Tadaiken, 2 Werst vom Haupthofe Tadaiken. Bielenstein, Grenzen S. 219 Nr. 13 und S. 280 - 281.

K.v. Lövis of Menar. *Burgenlexicon für Alt-Livland*. - Riga: Aktiengesellschaft Walter & Rapa, 1922. – S. 37.

Izrakstīja J. Urtāns
01.02.2006.

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. p. 24841 I

1331.	Valsts nozīmes	Vārtājas pilskalns ar senpilsētu	Liepājas raj., Gaviezes pag., pie Kalneniekiem un Znotēniem

"1.julijā. Līst lietus jau vairāk dienas no vietas. Mēs nevaram sagaidīt tam galu un ejam tālāk pa lietu. Mūs valdzina slavenais Vārtaju pilskalns. Jau tuvojot. Vārtajas upes plašajai ielejai tas iztālēm redzams liels un augsts. Gar druvu malām mums izdodas piebraukt tam gluži tuvu. Pēc kronikas nostāstiem šeit pilskungs Utilis notiesājis 8 vācu bruņiniekus, tiem sagādādams briesmīgas mokas. Šinī pašā vietā 830.g. šķietas atradusies vikingu izpostītā Seburga. Līst lietus un ar uzmērīšanu veicas grūti. Krieviņš pēta mītņu kārtu. Tā sniedzas dziļumā ap 2 metriem, saturēdama daudz ogļu un pelnu. Zeme slapja, apģērbs slapjš. Malka nedeg. Mēs jūtamies nelabi."

Ernests Brastiņš. Kā es meklēju pilskalnus. *Pēdējā Brīdī*. – 1927.g. 27.augustā. – Nr.144.

Izrakstīja: J. Urtāns
21.12.2005.

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. p. 26326 I

1331. Valsts nozīmes **Vārtājas pilskalns ar senpilsētu** **Liepājas raj., Gaviezes pag., pie Kalneniekiem un Znotēniem**

VIRGA

ELKAS JEB VĀRTAJAS PILSKALNS

Vārtajas upe dodas no ziemeļiem uz dienvidiem pa krāšņu ieleju, sauktu par „lanku". Vārtajas lanka 1-2 km plata, un tās krasti ir līdz 40 m augsti, bieži apdzīvoti un auglīgi.

Priekules – Liepājas ceļa kreisajā pusē, netālu no Kalnenieku mājām, paceļas Elkas pilskalns. Šī vieta ir senais Vārtajas pilskalns, kurš Rīmju hronikā saukts „Varchdach". Pilskalns ierīkots uz zemes raga, kas radies starp Vārtaju un avotainu gravu. Tanī vietā, kur bijis savienojums ar apkārtējo līdzenumu, tas pārrauts diviem grāvjiem un uzbērumiem. Priekšējo uzbērumu un grāvi ar, un tas vāji saglabājies, bet otrs paceļas vairāk kā 10 m augstu. Gar pilskalna austrumu nogāzi ir terases, uz kuras pasaules karā ierīkoti vācu ierakumi. Plakums iedobts lēzenas bļodas veidā. No zemākās vietas izverd avotiņš.

Vārtajas pilij pieder liela loma Kurzemes vēsturē. Starp citu, pēc Durbes kaujas, kas notika 1260. g., kurši sacēlās pret ordeni un Vārtajas pilskungs Otulis nolietā šai pilī 8 ordeņa brāļus. Šī ir vienīgā vieta Kurzemē, uz kuru varētu zīmēties Ausgava dzīves aprakstā 853. g. minētā „Seeburg". Bez šaubām, vārds tulkojumā nozīmē apcietināta vieta. Vienīgi šo pilskalnu var aizstāvēt aprakstā minētie 7000 karotāji, jo Vārtajas pilskalna plakums vien ir vairāk kā 5600 kvadrātmetru liels.

Ziņas sniedzis Kalnenieku vecais saimnieks Maravs. Viņš arī stāstījis, ka senāk pilskalnā bijis caurums. Ja tur iesvieduši kokus, tad melšot, ka pa nakti tie bijuši atkal izsviesti laukā.

1955, 9686. VLI folkl.XV zin. eksp. Liepājas raj. izr. M.Beitiņa no Virgas 7-gad. skolas albuma 1961.

KĀ RADUSIES VĀRTĀJAS UPE, SENLEJA UN PILSKALNS

Sensenos laikos, kad vēl bijuši milži, viens no milžiem gar Vārtājas upes krastu vilcis lielu maisu ar smiltīm. Maiss bijis tik pilns, ka plecā nav varēts dabūt. Tā nu viņš maisu vilcis pa zemi. Kā gadījies, kā ne, – maisā radies caurums. Smiltis sākušas pamazām pa to no maisa birt ārā. Milzis to nav pamanījis un vilcis tik tālāk. Tā radusies Vārtājas senleja. Bet visvairāk milzim smiltis izbirušas Vārtājas pilskalnā. Tāpēc tagad gar Vārtājas upes krastiem ir kalni. Pa vidu, starp diviem smilšu valņiem, sākusi tecēt tagadējā Vārtājas upe.

2140, 121. Margrieta Goldštrēma, 68 g.v., Tadaiķu c.; pier. Juris Kramēns 1982.

Lejaskurzemes teikas, nostāsti un spoku stāsti. Vākusi un sakārtojusi M. Birzniece. – Liepāja, 2006. – 329.lpp.

Izrakstīja: J. Urtāns, 22.11.2006.

Liepājas raj.
Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns jeb Elkas kalns.

Solvita Jaksone
Folkloras neklātienes skola
Mājasdarbs
1994.g.

MKPZPP arhīvs
Inv. Nr. p 6822

Vārtājas upe, Bārtas pieteka, tek no ziemeļiem uz dienvidiem pa krāšņu ieleju, ko sauc par „lanku." Vārtājas lanka ir 1-2 km plata un krasti līdz 40 m augsti. Ceļš kas ved no Virgas uz Grobiņu paceļas Vārtājas lankas labajā krastā, pa kreisi paceļas liels un varens kalns, ko sauc par Vārtājas pilskalnu jeb Elkas kalnu.

Pilskalns ierīkots uz zemes raga, kas radies starp Vartaju un avotainu gravu. Tai vietā, kur bija savienojums ar apkārtējo līdzenumu, tas pārrakts ar diviem grāvjiem un uzbērumiem. Ar diviem spēcīgiem vaļņiem un terasēm nocietinātais kuršu Vārtājas pilskalns bijis apdzīvots vidējā dzelzs laikmeta periodā (5.-9. gs.). Jo izrakumos, kas izdarīti apmetnē pie pilskalna, bez agrā feodālisma perioda celtnēm atrasta kāda ar 5. gs. datējama konstrukcija.

Pilskalna plakanums (≈ 5600 m²) izdobts līdzenas bļodas veidā. No zemākās vietas iztek avotiņš, kurš rietumu pusē izgrauzis plakuma malā sev ceļu. Pilskalna rietuma tānos radušies daži zemju nobrukumi, kuros redzams dziļš kultūrslānis.

Vārtājas pilskalns nakstos pirmo reizi minēts „Rīmju hronikā", kas datējama ar 13. gs. Arī pilskalna atrašanās vieta

ir aprakstīta hronikas „piezīmējumos":

50. Žemaiši iebrūk pa otrreiz
" Kurzemē, bet izvairās pie
vārtajiem no ciņas ar mestra
karaspēku.

Žemaišu iebrukums acīm redzot notika
vēl to pašu gadu (1257), tikai kādam
nedēļam starpā ko pirmāja notikuma vai
vasaras laikā, kur varēja apmestīas „košā
mauriņā" – Vārtaju pilskalns atrodas pie
Vārtaju mazās muižēas, Kalnačiema mājas
tuvumā. No kādas ordeņa pils tā nav ko
domāt, brāļu mitekļis bij' tā pati sarēu pils.
Hronista minēta upe, dziļo gravu, gan laikam
tā pati tagadēja Vārtaju upe, kuŗas
piemēra."

Kurzemē pie vismaz 20 pilskalniem ir
konstatētas sakņilsētas.
Arī pie Vārtajas pilskalna, kas ir viens
no lielākajiem Dienvidkurzemes pilskalniem,
atrodas plaša sakņilsēta. Tā iekļaujusies
arī upes sanesā, kas rudeņos un pavasa-
ros parasti pārplūst. Tur tika izpētīta
327 m² liela teritorija. Sakņilsētas kultūr-
slānis ir līdz 1 m biezs. un tajā izšķirami
divi slāņi. Apakšējais slānis attiecināms uz
vidējo dzelzs laikmetu, augšējais uz vēlo
dzelzs laikmetu (10.–12. gs.). Tika izpētītas
vairākas apdedzis krāsnis ar akmeņu pamato-
ju un māla virsbūvi. Apbūve vairākkārt
atjaunota. Dažādu ēku palieku vidū labāk
izšķirējās kūdas māliem apmestas 4,95 m garas
dedzušas gubkoku celtnes kontūras. (Atradumi –
bronzas krustadata, bronzas stiebrīša gals,
tīklu grimdi un galodas – 11.–13. gs.)

Ievērojamāks kulta vietu skaits Latv
teritorijā ir Kurzemē. Tos dzīvē par Elk
(Elkas) kalniem, Bazničkalniem, Upurkalni
vai Lūgšanas kalniem. Kurzemes dienvid
daļā vairāk sastopami Elku kalni.
Dažreiz Elku kalni ir nocietināti ar valņi
un grāvjiem. Arī pašus pilskalnus mēd
saukt par Elku kalniem, domēr, ne vi
visus. Vārtājas pilskalns ir viens no
tiem ko sauc par Elkas kalnu.

Pilskalna priekšējais nobērums un gr
tiek arts un vāji saglabājies, otrs pa
vairāk kā 10 m augsti un ir mazāk po
Arī pasaules kara laikā tika izmant
šis pilskalns. Sar austrumrogēzi ir tera
uz kuras tika izrīkoti vācu izrakumi
Izrakumiem izmantota arī plakuma
austrummala.
Vārtājas pilij jāsaka liela loma Ku
vēsturē. Pēc Durbas kaujas, kas notik
1260 g., kuŗā sacēlās pret ordeni v
Vārtājas pilskungs Otulis nogalina šā
pilī atsokņus ordeņa brāļus. Arī šis
notikums ir aprakstīts „Rimju hronikā"
56. Kuŗi aicina ceišus palīgā
" pret vācēšiem. Tie iekam Dzeltā
pili.
Vārtaju pilī noliekto atsokņus or
brāļus.

Pilskungs bez kavēšanās lika ast
brāļiem stādīgus sapostīes, un tie k
labad aicinja un kādu pili, kuŗu
par Vārtajiem. Kad tur tos nāģēli
sagēma cīņā un kāgribēja no pa

[illegible] paulist vaļa. Tad likuši iekurt uguni, tie sadedzināja kādus no brāļiem; tos citus ciršus sacirta. Lai Dievs svētī viņu dvēseles! Tie izcieta lielas mokas un stāv tamlabad debesu valstībā kopus ar mocekļiem. Tomēr kāds no brāļiem palika nekokauts, it kā par brinumu, bet vēl dažu labu dienu tas no kuršiem daudz ko izcieta. Izkļuvis no viņu saitēm, tad pīc viņš tiem gana to atmaksāja; dažs labs kursis dabūja savu galu viņa labad tas tiesa, un to visu tas darija klaji un gaiši."

Kalninieku vecais saimnieks Mārans zināja stāstīt, ka senāk pilskalna plakanumā esot caurums bijis. Ja tur iesvieduši kokus, tad melšot, pa nakti tie bijuši atkal izsviesti laukā.

Izmantotā literatūra:

E. Brastiņš. Latvijas pilskalni. I. Kuršu zeme. - R. - „Vālodze". - 1923.

S. Rusmanis, J. Vīks. Kurzeme. - R. - Latvijas Enciklopēdija. - 1993.

Latvijas PSR arheoloģija. - R. - Zinātne. - 1974.

D. Alnpeke. Rīmju hronika. - R. - Izdevēja paša apgādībā. - 1893.

MKPZPP arhīvs
Inv. Nr. p 4601

Liepājas raj. Gaviezes c.	Vārtajas pilskalns	"Ļeņina ceļš" Liepāja 4.07.87.

Ļeņina ceļš, Liepāja — 4 ИЮЛ 1987

442

TAVS CIEMS, TAVA MĀJA, TAVS PAGALMS

«Optimistu pulks» Vārtājas pilskalnā

LATVIJAS PSR vēstures un kultūras piemineklu sarakstā kā republikas nozīmes arheoloģijas piemineklis ar 680. kārtas numuru reģistrēts Vārtājas pilskalns ar senpilsētu. Latvijas PSR likums «Par vēstures un kultūras piemineklu aizsardzību un izmantošanu» nosaka, ka «sabiedriskās organizācijas, kā arī pilsoņi palīdz valsts iestādēm veikt pasākumus vēstures un kultūras piemineklu aizsardzībai, izmantošanai, uzskaitei un restaurācijai, un izplatīt zināšanas par tiem».

Vienā no jūnija sestdienām Vārtājas pilskalnā ieradās dabas un kultūrvēsturisku vietu kopšanas entuziastu grupa — «Optimistu pulks» — no Liepājas. Viņiem pievienojās grobiņnieks Imants Heinackis un paši gavieznieki. Pasākums bija iecerēts kā atpūta ārpus pilsētas, kas veltīta sabiedriski derīgam darbam. Talka bija labi sagatavota, interesanti organizēta un tāpēc deva slavējamus rezultātus. Talcinieku veikumu sekmēja vasarīgi siltā un saulainā diena.

Talkas norise varētu būt par saturu citai informācijai. Soreiz tikai minēsim pasākuma organizētājus un vismaz dažus pasākuma dalībniekus, lai tādējādi izteiktu atzinību visiem, kuri piedalījās sestdienas izbraukumā, un lai rosinātu citus dabas un vēstures draugus jauniem pasākumiem.

Kā pastāstīja kolhoza «Brīvība» bijusī kultūras darba organizatore Dzidra Zinberga, tad pēdējais kultūras masu pasākums Vārtājas pilskalnā notika 1949. gadā. Pēc tam kolhoza centrs attālinājās, piemirsās pilskalns, un tikai 1963. gadā kādreizējie Liepājas muzeja darbinieki (J. Sudmalis, A. Bērzs u. c.) P. Stepiņa vadībā izdarīja zinātnisku izpēti. Par arheoloģiskajiem atradumiem (unikāliem) P. Stepiņš rakstīja 1964. gada 28. jūlijā «Ļeņina Ceļā» un citur. Pēdējā laika pilskalna ainavu mežierīcības speciālisti raksturotu kā aizklātu visā nogabalā: visur daudzstāvu audzes ar skatu aizsedzošām paaugām un pamežu. Estētiskā vērtējuma ziņā tas bija kļuvis nepieejams atpūtai. Arī kā tūrisma objekts tas nebija vairs noderīgs, bet veģetācijas periodā pilskalns pavisam nozuda skatam.

Sajā situācijā Liepājas remonta un celtniecības pārvaldes darbu vadītājs Oļģerts Piķelis piedāvāja Gaviezes ciema izpildkomitejai entuziastu palīdzību. Tā ierosinājumu pieņēma. Skolotāja Alma Kāle, kolhoza «Brīvība» daiļdārzniece, uzņēmās kopšanas cirtes vadību.

Gaidot talciniekus, brāļi Kārkliņi (Georgs un Normunds) Stāls un citi strādāja ar cirvjiem. Ļoti daudz paveica Staņislavs Bublauskis, darbodamies ar motorzāģi. Vižņa dēls Andrus, tāpat kā vietējās skolnieces Jaunzemes (Sandra un Mārīte), Mārītes brālis Jānis un citi, pensionāres Valija Linde, Ērika Linde, Dzidra Zeļenko un citi vāca un krāva zarus un nocirstos krūmus ugunskurā.

Bija tā, ka liepājniekiem (Līgai Alksnei, Sanitai Stankevičai, Inesei Liepiņai, Zigrīdai Piķelei un viņas mazbērniem Baibiņai un Mārītim Vērdiņiem) un vēl citiem līdzi strādāja ne tikai prāva Gaviezes astoņgadīgās skolas audzēkņu grupa, bet arī Liepājas 7. vidusskolas lotosiešu ducis kolhoza «Brīvība» skolotāja Valda Opelta vadībā. Pavisam talcinieku pulks pārsniedza pussimtu, 40 no viņiem atstāja savus autogrāfus «Optimistu pulka» veikumu grāmatā. Viņu vidū ir zinātņu kandidāts, skolotāji, skolēni, strādnieki, kalpotāji, kolhoznieki un bērnudārza audzēkņi.

Jānosauc arī tie biedri un organizācijas, kas tieši nepiedalījās talkā. Viņu vidū — fotogrāfs Viktors Kolpakovs, RCP administrācija un šoferis, Gaviezes skolas pavāre Mārīte Audere (viņas ceptā maize un skolotājas Kāles piedāvātās sviestmaizes un padzēriens lika aizmirst līdzi ņemtās pusdienas).

Ista bauda bija vērot plašo Vārtājas senleju, paklausīties gavieznieka Sneidera nostāstu par kādreizējo Lejaskrogu (pēc kura savulaik mūsu laikrakstā taujāja skolotāja Mirdza Birzniece) un par Virgas puses avotiem.

Gaviezes koris skolotājas Rutas Pāvilas vadībā talciniekiem sniedza īsu koncertu. Tā bija svētku ieskaņa. Sekoja kora mēģinājums. Interesanti bija noskatīties uz daudzajiem žiguļiem, ar ko bija ieradušies uz pilskalnu koristi. Zāļu vakarā pilskalnā līgoja ap 200 gavieznieku un viesu.

Ap pulksten 16 zvana skaņas aicināja talciniekus uz karoga nolaišanu. Pilskalna nogāzē «Optimistu pulks» uzstādīja no trim ozola bluķiem veidotus simboliskus vārtus. Vienā no bluķiem nākošais koktēlnieks Māris Dambergs izveidoja aizsargājamā objekta nosaukumu — «Vārtājas pilskalns». Tas — kultūrizglītības un audzināšanas mērķiem. Tagad no «džungļiem» atbrīvotajā pilskalnā varēs bez kautrēšanās uzstādīt nolikumā paredzēto noteikta parauga aizsardzības plāksni.

Lai Oļģertam Piķelim un viņa atbalstītājiem tikpat labi sokas ar «Optimistu pulka» nākamo saaicināšanu, kad taps piemiņas plāksnes rakstniekam Jēkabam Janševskim Klampju ciema Aizpuros (pie bijušās Lejnieku skolas) un Liepājā, P. Stučkas ielā 71. Atbalstītāju un palīgu netrūkst. Tikai muzejs tautas iniciatīvu vēro no malas un...

Vārtājas pilskalnā uzdevām šādus jautājumus vairākiem pasākuma dalībniekiem:

1. Kāpēc piedalījāties talkā?
2. Ko paveicāt?
3. Jautrākais un bēdīgākais atgadījums?
4. Ko paņemsit no Vārtājas pilskalna?
5. Vai citreiz piedalīsities līdzīgā talkā?

Skolotāja Alma Kāle atbildēja: «Talkā piedalījos tāpēc, ka jūtos atbildīga par to, kas notika pilskalnā.

Ko paveikusi? Vairāk gan nostaigāju, dodama padomus un ierādīdama darāmo. Neuzskatu to par darbu.

Jautrākais notikums šodien ir tas, ka es, beidzot, ugunskura liesmās esmu sakausējusi savu džemperi, no kura nekādi nevarēju atvadīties.

Vislielākais prieks šodien par to — par vienotības un kopības sajūtu, ko gribas paņemt no Vārtājas pilskalna atmosfēras turpmākā darbā Gaviezes parkā.

Vārtājas pilskalnā cenšos pabūt diezgan bieži.

Talkā esmu pirmo reizi. Un ļoti, ļoti gribētos, lai tā nebūtu pēdējā reize. Jo vairāk darbu darām, jo vairāk saskatām, kas vēl darāms.»

Liepājas pilsētas arhitektūras nodaļas zemes ierīkotāja Albīna Liepiņa:

«Kāpēc atbraucu? Tāpēc, ka jūtu nepieciešamību tāda veida pasākumos piedalīties.

Paveicu to, ko visi pārējie: pagaidām tikai attīrīju pilskalna teritoriju no lielā apmežojuma.

Jautrākais ir tas, ka šodien, beidzot, ir labs laiks.

Paņemšu no pilskalna labu noskaņojumu un nodomus arī turpmāk piedalīties talkās. Ja nu kāds mani uzaicinās atkal.

Darāmā ir daudz. Aicināti visi. Katram būs vieta entuziastu rindās.»

S. Korklišs,
novadpētnieks

□ Šādi vārti tagad rotā Vārtājas pilskalna nogāzi. Oļģerts Piķelis (no kreisās) ar Liepājas lietišķās mākslas vidusskolas audzēkņiem — uzraksta autoriem. □ Gaviezes astoņgadīgās skolas skolotāja Alma Kāle pateicas «Optimistu pulkam».

Fotografējis R. Piķelis

PIEMINEKĻU
DOKUMENTĀCIJAS CENTRS
Inv.Nr. 5470/-2 I

Liepājas raj. **Vārtājas pilskalns**
Gaviezes pag.

Attēli iegūti no P.Stepiņa arhīva 2000.gada 13.martā.

Liepājas raj.
Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns

Attēli iegūti no P.Stepiņa arhīva 2000.gada 13.martā.

MKPZPP arhīvs
Inv.Nr.p. p 15867 I

Vārtājas pilskalns
Liepājas raj. Gaviezes pag.

Vasaras raibumiņi

Ierastais vasaras ritms — klejojumi pa Latviju. Bez grila baļļas, bez furgoniņa ar pieslēdzamu TV un mikroviļņu krāsni. Gluži parasta, vecmodīga telts, ugunskura dūmu vircota kafija, karšu blāķis un daždažādi ceļveži, izraksti un izplēsumi no laikrakstiem, enciklopēdijām.

Dīvainā kārtā daudzmaz pilnīgs priekšstats par meklējamajiem objektiem — pilskalniem, svētakmeņiem, dižkokiem, avotiem un citām Latvijas dabiskajām oāzēm — atrodams, tikai to visu kompilējot, jo tūrisma ceļveži piedāvā vien uzpucētākos, aprobētākos brīnumus.

Sleja

Gundega Repše,
rakstniece

Gadās, ka bramanīga sieva izveļas ceļagalā un nelaiž vis tevi uzkāpt «viņas» pilskalnā... Bet ir arī pavisam citādi

Neba tie mazāk iespaidīgi, taču modē nākusī dzimtenes apceļošana liek rēķināties ar burzmu gaidītās vienatnības un klusas romantikas vietā. Arī zaļi krāsotie eiropieši birzīs un pludmalēs pamanāmi arvien intensīvākā klājienā. Zviedri, somi, vācieši, holandieši, pat kādi itāļi, nemaz nerunājot par igauņiem un leišiem. Tas pacilā un uzbož pašapziņu.

Lai arī it visur kā ar mietu pa pieri rēgojas ķieģelis un svētā šilte «privātpašums» (pat tur, kur vēl nenogriezies uz smilšu takas, vēl uz lielceļa ronamas norādes uz kempingiem, kur būsit šķietami laipni gaidīti), lauku ļaudis pa lielākai tiesai ir runīgi, mīlīgi un jo īpaši atplaukst, kad nemeklē vis krogu vai pili, bet interesējies par kādu tur dižskābaržu audzi, ārstniecisko liepu vai jocīgu akmeni.

Ne visur paši vietējie zina, kādi brīnumi viņiem degunpriekšā, bet gadās arī tā, ka bramanīga sieva izveļas ceļagalā un nelaiž vis tevi uzkāpt «viņas» pilskalnā, kā tas bija, piemēram, pēc pacietīgiem klejojumiem atrodot Vārtajas pilskalnu. Tomēr godīgāk nekā Riežupes mākslīgi raktajās alās, kur lipīgā laipnībā no ģīmja prasa divus latus, tad pa konveijeru iestumj tumsā un sāk pesteļot — no ezotēriskām pseidogudrībām līdz kosmiskajai redzei un Jēzum Kristum, komplektā ar zīlēšanu, buršanos un spīvu nacionālismu. Atvadās, uzbāžoties ar uzlādētām smiltīm krāsainos plīša maisiņos. Arī, protams, pērkamos.

Bet ir arī pavisam citādi. Kā *Gaiļu* kempingā pie Bernātiem, kur aizliegts ducināt raidstaciju neandertāliskos ritmus, kur pārnakšņo pat suņi un glītā būdiņā diennakti cauri lietojama karsta duša, bet saimnieki prombraucot līdzi dod kulīti ar āboliem.

Ceļojumos uzietie koki un akmeņi ne pirmo reizi liek atcerēties Imantu Ziedoni un viņa dižkoku atbrīvotāju brigādi. Daudzi no viņu savlaik ar prieku un mīlestību atbrīvotajiem skaistuļiem šodien ieauguši kārklos, noslāpuši brikšņos, sten purvainēs vai pavisam un galīgi nav atrodami.

Kas šodien turpina viņu darbu? Kāpēc kaut vai paši zaļākie no zaļajiem tik vien kā čabinās kā pa pērnajām lapām? Vai privātpašums salicis citus — cietuš un neatceļamus akcentus?

Nu jā, kad prātā sasver, sasvaro uzcelto mājeļu skaitu ar izcirstajiem mežiem un pilsētu kokiem, tad šķiet, ka tirgus domāšana dvēseli atrofējusi neatgriezeniski. Pat cikliskie četrgades kumēdiņi ir izdomā kusli, ar plānu jo plānu zemtekstu slāni. Kur, piemēram, ir partija, kas priekšvēlēšanu laikā iestādītu parku vai mežu? Kur ideoloģiskais pulciņš, kas aicinātu nevis uz lētiem dančiem un dziesmiņām, bet lūgtu piedalities ciemu vietā noorganizētā talkā?

Protams, kad jau kāds tiks par valdnieku, tad uzvalciņā stīvi iespraudīs pa ozoliņam kādā robežzonā medijiem par bulciņu (ar to iezīmējot faktisko robežu starp sevi un tiem, kas viņu ievēlēja).

Lauku tirgos pie tantēm vairs neatrast lupstāja stādus. Dažs labs nemaz neatmin, kas tas tāds un pie kādas gaļas liekams. Kad saku, ka tam jābūt katrā kārtīgā lauku mājā par svētību, mani notur par to no «ekstrasensorajām». Kāds zina teikt, ka lupstājs visvērtīgākais ir kā pirtsslota. Kur un kāpēc pacibējuši lupstāji?

Tak gudrāka ar esmu tapusi. Nu zinu, ka Kurzemes jūrmalciemos verandu sauc par porūzi. Katra vasara, pat vissausākā, iear mani arvien dziļāk šaizemē. Par spīti visam.

Kāda mana draudzene vēstīja, ka šoruden vākšot atkritumus tai jūrmalā, kur mēnesi laiskojusies kā vasarniece. Savā nodabā. Bez kampaņas.◆

Diena. – 2002.gada 31.augusts. – Nr. 203(3426).

MKPIPP arhīvs
Nr. 1206.1

VĀRTĀJAS PILSKALNS AR SENPILSĒTU
VĀRTĀJA HILLFORT

Liepājas raj. Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns atrodas Vārtājas upes labajā krastā, ap 0,5 km D Grobiņas - Priekules šosejai, 300 m D Kalnenieku mājām. Tas saistāms ar Livonijas Atskaņu hronikā minēto kuršu "Varchdach" pili. Pilskalns ierīkots zemes ragā , kas veidojies starp Vārtājas upes palienu pļavām un tām paralelu gravu. No dabas neaizsargātajā Z daļā kalna iedobais plakums (ap 80 x 70 m) aizsargāts ar diviem grāvjiem un valņiem. Plakuma D daļā vērojama iespējama akas vieta. Pilskalna DR pakājē atrodas ap 20 m garš dambis, kura nozīme nav precīzi nosakāma. Uz Z un A no pilskalna atradusies vairākus ha liela senpilsētas vieta, kurā pārbaudes izrakumos (P. Stepiņš 1963.g.) konstatēts līdz 1 m dziļš kultūrslānis, kurš attiecas uz vidējo un vēlo dzelzs laikmetu.

Vārtāja Hillfort is situated on the right bank of the Vārtāja river, 0,5km S of Grobiņa- Priekule road, 300m S of "Kalnenieki" farm-stead. The hillfort is linked with "Varchdach" castle of the Curonians, mentioned in the Livonian Rhyme Chronicles. The hillfort is established on a cape between meadows around the Vārtāja river and a ravine, parallel to them. In north the hill has no natural fortifications, this is why the hallow-shaped plateau (about 80x70m) is fortified with two moats and a rampart. It seems likely that in S part of the plateau a place of well can be recognised. In SW foot of the hill a dam is situated, the meaning of which are not clearly defined. N and E of the hillfort, a place of ancient town is distinguishable. During trial excavations (by P.Stepiņš in 1963) up to 1m thick cultural layer was detected in the area of more than 1ha. It is dated from the middle and late Iron Age.

VKPAI Piemineķļu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. 77071 I

Cien. A. Rozenvalda k-gam
VKPAI Arheoloģijas centrs.
2005.gada 23.septembrī.

Paldies par palīdzību arheoloģijas pieminekļu lietu sakārtošanas darbā !
Sadarbībā ar VZD Dienvidkurzemes kadastra daļu un Arheoloģijas centrā saņemto informāciju top Gaviezes pagasta teritorijas plānojums. Ceru, ka plānojuma ietvaros apkopotā informācija par pieminekļiem būs noderīga arī Arheoloģijas centram.

Kultūras pieminekļi

Gaviezes pagastā atrodas 4 valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi (valsts un vietējas nozīmes arheoloģijas pieminekļi) (LR Kultūras ministrijas Rīkojums Nr.128, 29.10.1998.)

1.Valsts nozīmes arheoloģija **Gaviezes Elkukalns – pilskalns** (valsts aizsardzības Nr.1329) pie Elkukalniem atrodas pagasta pašvaldības valdījumā ar īpašuma nosaukumu "Pilskalns – Elku kalns" ar kadastra Nr. 64560010124.
Pieminekļa teritorija netiek saimnieciski izmantota un ir atsevišķi izmērīta, dabā atzīmēta ar kupicām, bijusi iezīmēta 1990.gada pagasta administratīvā zemes lietojuma kartē. Nekustamie īpašumi VZD Dienvidkurzemes kadastra datu bāzē reģistrēti ar kultūras pieminekļa apgrūtinājuma kodu.
Teritorijas plānojuma grafiskajā daļā "Plānotā un atļautā teritorijas izmantošanā" pieminekļu teritorija atlikta 0,4 ha.

2.Vietējas nozīmes arheoloģija **Kaiju viduslaiku kapsēta (Kriša kalniņš)** (valsts aizsardzības Nr.1330) pie Kaijām atrodas privātā īpašumā ar īpašuma nosaukumu "Bērziņi", kadastra Nr. 64560050082. Īpašums ar pieminekli nav reģistrēts kā apgrūtinājums, tiek izmantots kā piemājas lauki, pieminekļa teritorija nav noteikta nav dabā atzīmēta ar kupicām, nav bijusi iezīmēta pagasta administratīvā zemes lietojuma kartē. Nekustamais īpašums nav reģistrēts ar kultūras pieminekļa apgrūtinājuma kodu.
Teritorijas plānojuma grafiskajā daļā "Plānotā un atļautā teritorijas izmantošanā" pieminekļu teritorija atlikta 0,1 ha.

3.Valsts nozīmes arheoloģija **Vārtājas pilskalns ar senpilsētu** (valsts aizsardzības Nr.1331) pie Kalneniekiem un Znotēniem. Pilskalna teritorija atrodas pagasta pašvaldības valdījumā ar kadastra Nr.64560050033 Pieminekļa teritorija netiek saimnieciski izmantota, nav atzīmēta dabā ar kupicām, bijusi iezīmēta 1990.gada pagasta administratīvā zemes lietojuma kartē. Nekustamais īpašums nav reģistrēts kā apgrūtinājums.
Teritorijas plānojuma grafiskajā daļā "Plānotā un atļautā teritorijas izmantošanā" pieminekļu teritorija atlikta 2,6 ha.

4.Valsts nozīmes arheoloģija **Zusnu senkapi** (valsts aizsardzības Nr.1332) pie Zusnām. Senkapi sadalīti 2 īpašniekiem un to īpašumu robežas šķērso senkapu teritorijas rietumu galu ZR – DR virzienā. Lielākā senkapu daļa atrodas Raimonda Briča privātā īpašumā "Jaunkreži" ar kadastra Nr.64560010065. Mazākā senkapu daļa atrodas Māra Ģeduļa privātā īpašumā "Zusnas" ar kadastra Nr. 64560010167. Senkapu teritorija atrodas lauka vidū, tā apaugusi kokiem un krūmiem, netiek saimnieciski izmantota. Nekustamais īpašums valsts kadastra datu bāzē reģistrēts ar kultūras pieminekļa apgrūtinājuma kodu.
Teritorijas plānojuma grafiskajā daļā "Plānotā un atļautā teritorijas izmantošanā" pieminekļu teritorija atlikta 0,2 ha.

Liepājas rajona galvenā valsts kultūras
pieminekļu aizsardzības inspektore Ingrida Vize

PIEMINEKĻU
DOKUMENTĀCIJAS CENTRS
Inv.Nr. 54700-6/1

Liepājas raj.
Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns

Attēli iegūti no P.Stepiņa arhīva 2000.gada 13.martā.

Liepājas raj.
Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns

Attēli iegūti no P.Stepiņa arhīva 2000.gada 13.martā.

Liepājas raj.
Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns

Attēli iegūti no P.Stepiņa arhīva 2000.gada 13.martā.

Liepājas raj.
Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns

Attēli iegūti no P.Stepiņa arhīva 2000.gada 13.martā.

Liepājas raj.
Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns

Attēli iegūti no P.Stepiņa arhīva 2000.gada 13.martā.

Liepājas raj.
Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns

Attēli iegūti no P.Stepiņa arhīva 2000.gada 13.marta.

MKPZPP arhīvs
Inv.Nr.p P. 11791-1

Liepājas raj.

Gaviezes pag.

205 Vārtājas (*Warchdach, Warrach*) pils lokalizējama Vārtājas pilskalnā jeb senajā Elkas kalnā Vārtājas jeb Vārtagas (Vārtavas) upes krastā (Liepājas raj. Gaviezes pag.). Pilskalns ar

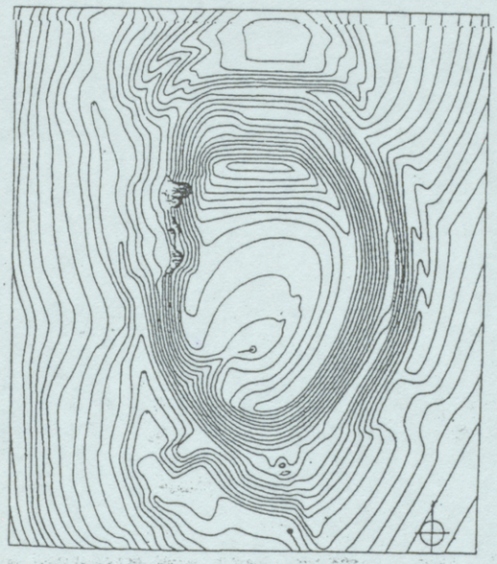

Vārtājas pilskalna situācijas plāns (Brastiņš 1923, 93, 94).

0,5 ha lielu plakumu ierīkots zemesragā; to norobežo divi grāvji un valņi (Brastiņš 1923, 93, 94). Pilskalna senpilsētā izdarītie izrakumi liecina par apdzīvotību 5.—13. gs. (Stepiņš 1964, 16, 17). Vārtājas pils Hronikā minēta sakarā ar 1259. gada otrās puses notikumiem. (Biļķins 1960, 58).

Vārtājas pilskalns.

E. Mugurēvičs, K. Kļaviņš. Komentāri.// Atskaņu hronika.- Zinātne , 1998.- 333. lpp.

MKPZPP arhīvs
P.
Inv.Nr.p 11784.I

Liepājas raj.

Gaviezes pag.

Vārtājas pilskalns.

[222] Utilis (*Utilie*) — kuršu sacelšanās vadonis Vārtājas pilī. Līdzīgs personvārds sastopams prūšiem (Kiparsky 1939, 360).

Ē. Mugurēvičs, K. Kļaviņš. Komentāri.// Atskaņu hronika.- Zinātne , 1998.- 337. lpp.

Liepājas raj. Gaviezes pag.	Vārtājas pilskalns ar senpilētu	MKPZPP arhīvs Inv.Nr.p 9449

1. No 22. līdz 28. jūlijam Liepājas novadpētniecības muzejs veica aizsardzības izrakumus **senpilsētā pie Vārtājas pilskalna,** kas atrodas Liepājas raj. Gaviezes c. l/a «Brīvība».

Uzarot zemi, pēc Vārtājas upes izbagarēšanas un senlejas nodrenēšanas, 100 m attālumā no pilskalna pamanītas senas mītnes paliekas. Atrasti keramikas fragmenti, kauli un ļoti lielā daudzumā deguša māla gabali. Senleja pirms bagarēšanas rudeņos un pavasaros parasti pārplūda, tādēļ senpilsētas pastāvēšana šinī vietā agrāk likās neiespējama.

Izrakumi izdarīti 3 atsevišķās vietās, kurās koncentrējās mītņu paliekas un kur bija domājama atsevišķu mītņu pastāvēšana.

I mītnes vietā izpētīta 106 m² platība un atrasts vislielākais senlietu, kaulu un keramikas daudzums. Interesantākais atradums ir vairākas apaļas krāsnis ar akmeņu pamata un māla virsbūvi.

Apbūve šai vietā ir vairākkārt atjaunota; ēku paliekas tā sablīvējušās, ka samērā droši izdevās izšķirt tikai vienu ēku — degušu guļkoku celtni, kuras garums 4,95 m. Ēkas sienas bija apmestas ar mālu.

Apbūves virsējais slānis attiecas uz XI—XIII gs. Nozīmīgākie atradumi: br. krustadata, br. stienīša gals, liels skaits tīkla gremdu un galodu.

Dziļākajā slānī (līdz 0,6 m) atrasts trūdējušu plakanu un apaļu koku klāsts — pinums, domājams, ēkas griesti. Turpat atrastais ovālais šķiltavakmens ļauj datēt koku paliekas ar V gs.

II mītnē — 146 m² un III mītnē — 75 m² nebija ne kaulu, ne keramikas. Te atrastas dažas metāla senlietas.

I mītnes tuvumā, novadgrāvjus rokot, vairāk nekā 1 m dziļumā lielā daudzumā konstatēti labi saglabājušies trūdējuši koki, starp kuriem daudz mietu. Šo koku nozīmes noskaidrošanai ir nepieciešami speciāli izrakumi.

P.Stepiņš. Liepājas novadpētniecības muzeja arheoloģiskie izrakumi 1963. gadā. Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par 1963. gada arheoloģiskām un etnogrāfiskām ekspedīcijām. Rīga.-1964.-116.-17.lpp.

«TEHNOINFORM» 8449 10.000 94